

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ІНТЕГРАЦІЯ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ У ЄВРОПЕЙСЬКЕ ФІНАНСОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Студента 2 курсу 4м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Фінансове посередництво»

Медвідя Богдана
Віталійовича

Науковий керівник
канд. екон. наук,

Гербич Людмила
Анатоліївна

Гарант освітньої програми
канд. екон. наук, МВА

Жураховська
Людмила
Валентинівна

Київ – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ	6
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ	15
2.1 Діагностика поточного стану ринку платіжних послуг України.....	15
2.2 Оцінка механізму надання платіжних послуг на прикладі АТ «УКРСИББАНК».....	24
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ІНТЕГРАЦІЇ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ У ЄВРОПЕЙСЬКЕ ФІНАНСОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ	31
3.1 Удосконалення інструментарію платіжних послуг в контексті зарубіжного досвіду.....	31
3.2 Моделювання та прогнозування розвитку ринку платіжних послуг України.....	42
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми полягає в тому що, ринок платіжних послуг виконує одну із ключових функцій фінансової системи, забезпечуючи здійснення різноманітного роду транзакцій. Сучасна ситуація з пандемією коронавірусу зіграла свою значну роль в подальшому розвитку ринку платіжних послуг. Середовище платіжних послуг перебуває у стані постійних змін. У всьому світі нові технології та нові учасники ринку оскаржують традиційні банківські парадигми. Наявні провайдери платіжних послуг перебувають під тиском стартапів, а також великих технологічних компаній. Дешевші, розумніші та більш універсальні мобільні пристрої дозволяють нові і зручніші способи переказу грошей. Крім того, діджиталізація веде платників і одержувачів платежів до того, щоб вимагати більш швидких онлайн-платежів будь-де і в будь-який час.

Тим не менш, традиційні способи оплати все ще відіграють важливу роль у більшості країн. Паперові чеки, хоча швидко скорочуються в кількості, все ще є популярним вибором для більших споживчих або корпоративних платежів у ряді країн, серед таких як США і Корея. Аналогічно, готівка все ще користується попитом, і її обіг продовжує зростати у багатьох країнах. Доля готівки коливається від 1% ВВП Швеції(влада країни дозволила бізнесу відмовитися приймати готівку якості оплати) до 20% ВВП в Японії. Але все ж таки технологічний прогрес не стоїть на місці, тому на зміну традиційним платіжним послугам приходять альтернативні платіжні послуги(з використанням електронних грошей).

Електронні гроші – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі.

Дослідження питання теоретичних основ функціонування ринку платіжних послуг було висвітлено у працях багатьох зарубіжних та вітчизняних

авторів: В.О. Черномора [25], Т. Коккола [24] О.Д. Вовчака [23], О.М. Коробейникова [26], Г.В.Лебедика [51], А.В. Шамраєва [8], Я.І.Чайковського [9], О.В. Кошонькова [50], Ю.І. Капустяка [50], Н. Ковалю [53], І.Б. Бабуха [27] та ін. Думки різних авторів розходяться щодо трактування поняття «ринку платіжних послуг». Тому дане питання на даний період часу, залишається актуальним і надалі потребує доопрацювання та подальшого поглибленого вивчення.

Метою дослідження є розкриття сутності ринку платіжних послуг, особливостей його функціонування в Україні та розробка пропозицій щодо його реформування відповідно до європейських стандартів.

Для досягнення поставленої мети були сформульовані такі **завдання**:

- 1) провести огляд джерел та обґрунтувати необхідність та сутність функціонування ринку платіжних послуг та платіжних послуг в загальному;
- 2) проаналізувати поточний стану ринку платіжних послуг України;
- 3) оцінити механізм надання платіжних послуг на прикладі АТ «УКРСИББАНКУ»;
- 4) дослідити процес удосконалення інструментарію платіжних послуг в контексті зарубіжного досвіду;
- 5) здійснити прогнозування розвитку ринку платіжних послуг України;

Об'єктом дослідження є платіжні послуги та нововведення, які запроваджує Національний банк України відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Предметом дослідження є теоретичні основи функціонування ринку платіжних послуг в цілому та з урахуванням нововведень, які запроваджує Національний банк України відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці, рекомендації Базельського комітету, перша та друга платіжні директиви та нормативні документи НБУ, у роботі також застосовано сукупність наукових методів і підходів, у тому числі системний, структурний,

порівняльний, факторний методи, що дозволило реалізувати концептуальну єдність дослідження.

Інформаційною базою дослідження є праці провідних українських і зарубіжних вчених, Закони України, офіційні статистичні матеріали Національного Банку України, Міністерства фінансів, Державної служби статистики України та інші джерела.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження, полягає в удосконаленні моделювання та прогнозування розвитку ринку платіжних послуг в Україні.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. Результати дослідження були представлені в наукових статтях та тезах: Медвідь Б. Модернізація ринку платіжних послуг //Фінансово-кредитні системи проблеми теорії і практики: Зб. Наук. ст. студ. денної та заочної форми навчання/ відп. ред. Н.П.Шульга. – Київ: Київ. Нац. торг. - екон. ун-т, 2020. – 33 с.

Медвідь Б. Теоретичні основи функціонування ринку платіжних послуг//Бізнес-процеси у кредитно-фінансових установах: Зб. Наук. тз. студ. денної та заочної форми навчання/ відп. ред. Н.П.Шульга. – Київ: Київ. Нац. торг. - екон. ун-т, 2020. – с.

Обсяг та структура роботи. Робота складається з 3 розділів, вступу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 51 сторінок. В роботі представлено 8 таблиць, 17 рисунків, 14 додатків та використано 57 наукових джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ

Ринок платіжних послуг в умовах Євроінтеграції України до Європейського Союзу потрібно розвивати та прагнути до збільшення кількості трансакцій на ринку. Наразі досить гостро стоїть питання реформування ринку платіжних послуг та імплементація європейського законодавства в сучасні вітчизняні умови. Сьогодні сфера платіжних послуг характеризується поступовим звуженням використання готівки та паперових платіжних документів – так званий перехід до cashless та paperless економіки, здійснюється заміщення новими платіжними інструментами та сучасними технологіями платежів. Для того, щоб перехід до сучасних платіжних технологій відбувався більш швидкими темпами, потрібно вирішити досить гостре питання реформування інфраструктури ринку платіжних послуг, а саме імплементації в Україні норм європейського законодавства відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Для з'ясування теоретичних засад функціонування ринку платіжних послуг необхідно, в першу чергу, дослідити сутність поняття «платіжна послуга», що наведені в таблиці 1.1. в ній найбільш коректним, на нашу думку, є визначення «платіжної послуги», яке наведе в постанові про здійснення операцій з використання електронних платіжних засобів [2]. Дане визначення є найбільш повним і розкриває всю суть поняття «платіжна послуга». Разом з тим, це визначення можна доопрацювати, зокрема платіжна послуга – це діяльність щодо забезпечення виконання платіжних операцій з використанням спеціального платіжного засобу, яка здійснюється постачальниками платіжних послуг на вимогу споживачів платіжних послуг, і для задоволення потреб користувачів платіжною послугою.

**Визначення поняття «платіжна послуга» в науковій літературі та
нормативно-правових актах України***

Джерело	Визначення
Постанова про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів [2]	діяльність щодо забезпечення виконання платіжних операцій з використанням спеціального платіжного засобу, яка здійснюється постачальниками платіжних послуг.
Проект закону про платіжні послуги [4]	дія постачальника платіжних послуг щодо виконання платіжних операцій.
А. Шамраєв [8]	послуга з переказу грошових коштів, послуга поштового переказу та послуга з отримання платежів.
С. Волосович [10]	діяльність oferentів із здійснення трансакцій в інтересах споживачів.

*Примітка: складено автором на основі джерел [2,4,8,10]

Оснoву платіжних послуг складають безготівкові розрахунки. Безготівковий грошовий обіг має ряд переваг порівняно з оборотом готівкових грошей. Перш за все, перевагами виступають відсутність витрат на друкування, утримання, транспортування готівки. Готівковий обіг потребує утримання значного штату касирів, інкасаторів, контролерів. Саме тому безготівковий обіг має важливе економічне значення в прискоренні обертання обігових ресурсів, скороченні кількості готівкових грошей, зниженні витрат обігу. На сьогоднішній день зростає частка безготівкових платежів як за рахунок розширення традиційних їх видів, так і за рахунок впровадження альтернативних. Активізація використання мобільних телефонів та інтернету для здійснення фінансових операцій сприяла зростанню частки власників рахунків, які надсилають або отримують платежі в цифровій формі.

Протягом тривалого періоду, визначення «ринку платіжних послуг» трансформується, враховуючи його постійний розвиток (табл. 1.2). Виходячи з інформації наведеної в наступній таблиці, можна дійти висновку, що найбільш актуальне визначення надається в проекті Закону про платіжні послуги, де ринок платіжних послуг визначається як сукупністю учасників платіжного ринку та

правовідносин між ними щодо надання платіжних послуг. Для більш чіткого розуміння сутності ринку платіжних послуг, пропонуємо розглянути його структуру (Додаток П).

Таблиця 1.2

Визначення поняття «ринок платіжних послуг»*

Джерело	Визначення
Волосович С.В. [19]	Економічні відносини з приводу діяльності oferentів із здійснення трансакцій в інтересах споживачів.
Перша платіжна директива(PSD1) [20]	сукупність правил щодо платежів, що охоплюють всі види електронних та безготівкових платежів, наприклад кредитні перекази, прямі дебети, карткові платежі, мобільні та онлайн-платежі, а також правила щодо інформації, яку постачальники платіжних послуг повинні надавати споживачам, та права та обов'язки, пов'язані з використанням платіжних послуг.
Проект Закону про платіжні послуги [4]	Відповідно до законопроекту, поданого Національним банком України, що базується на положеннях європейських регуляторних актів, зокрема Другої платіжної директиви (PSD2) [17], Директиви з електронних грошей (EMD) [18], ринок платіжних послуг – це сукупність учасників платіжного ринку та правовідносин між ними щодо надання платіжних послуг.

*Примітка: складено автором на основі джерел [4,17,18,19,20]

Суб'єктами ринку платіжних послуг України виступають:

- 1) платіжні організації платіжних систем та систем розрахунків, створених резидентами України;
- 2) учасники-резиденти платіжних систем та систем розрахунків, створених як резидентами, так і нерезидентами України;
- 3) оператори послуг платіжної інфраструктури;
- 4) платіжні організації міжнародних платіжних систем, створених нерезидентами, у частині їх діяльності на території України [12].

Платіжний інструмент – засіб певної форми на паперовому, електронному чи іншому носії інформації, який використовується для ініціювання переказів.

До платіжних інструментів належать документи на переказ (зокрема розрахункові документи) та електронні платіжні засоби.

Ініціювання переказу може здійснюватися за такими видами розрахункових документів:

- 1) платіжне доручення;
- 2) платіжна вимога-доручення;
- 3) розрахунковий чек;
- 4) платіжна вимога (застосовується у випадках, коли ініціатором переказу виступає стягувач або, при договірному списанні, отримувач);
- 5) меморіальний ордер (складається за ініціативою банку для оформлення операцій щодо списання коштів з рахунка платника і внутрішньобанківських операцій відповідно до Закону України «Про платіжні системи та перекази коштів в Україні» [1] та нормативно-правових актів Національного банку України.

Загальний порядок проведення переказу коштів у межах України встановлює Закон України «Про платіжні системи та перекази коштів в Україні» [1], а також Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті [3]. Цією Інструкцією встановлені загальні правила, види і стандарти розрахунків клієнтів банків та банків у грошовій одиниці України на території України, що здійснюються за участю банків. Вимоги Інструкції поширюються на всіх учасників безготівкових розрахунків, а також на стягувачів, та обов'язкові для виконання ними.

Ще одним інструментом виступає електронний платіжний засіб, загальні засади емісії та здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів регулюються нормами Законів України «Про Національний банк України» [5], «Про банки і банківську діяльність» [6], «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [1], Положення про порядок емісії електронних платіжних засобів і здійснення операцій з їх використанням [7], іншими законодавчими актами України.

Емісія електронних платіжних засобів у межах України проводиться виключно банками, що уклали договір з платіжною організацією платіжної системи та отримали її дозвіл на виконання цих операцій. Користувачем може бути суб'єкт господарювання або фізична особа.

Еквайринг у межах України здійснюється виключно юридичними особами-резидентами, що уклали договір з платіжною організацією платіжної системи. Користувачі мають право використовувати електронні платіжні засоби для здійснення платіжних операцій відповідно до режимів рахунків, установлених нормативно-правовими актами Національного банку України та умов договору з емітентом [13].

Перекази в Україні можуть здійснюватися за допомогою внутрішньодержавних та міжнародних платіжних систем. Платіжна система (крім внутрішньобанківської платіжної системи) діє відповідно до правил, установлених платіжною організацією відповідної платіжної системи. Внутрішньобанківська платіжна система діє відповідно до внутрішніх документів банку. Діяльність системи інтернет – платежів має відповідати вимогам чинного законодавства України [1].

Національний банк України веде реєстр платіжних систем, систем розрахунків, учасників цих систем та операторів послуг платіжної інфраструктури. Платіжні організації платіжних систем, учасники платіжних систем та оператори послуг платіжної інфраструктури мають право здійснювати діяльність в Україні виключно після їх реєстрації шляхом внесення відомостей про них до Реєстру.

Існує шість основних вимог до платіжних систем. Проаналізувавши їх, можна надати, наступну характеристику:

1) Ефективність. Ефективна платіжна система є необхідною передумовою ефективного функціонування економіки, всіх її галузей, економічних інститутів та окремих суб'єктів господарської діяльності. Без надійної, ефективно діючої платіжної системи не можуть покращитись

показники економічного зростання. Ефективність платіжної системи впливає на механізм дії грошово–кредитної політики.

2) **Оперативність.** Однією з важливих ознак, що характеризують рівень ефективності платіжної системи, є швидкість розрахунків. Затримки платежу збільшують його вартість та знижують ефективність. Оперативно діюча платіжна система може зменшити обсяг і коливання суми коштів у розрахунках. Оперативна платіжна система повинна мінімізувати затримки платежів.

3) **Економічність.** Для всіх учасників операції основною метою є зменшення витрат при тому, що операції повинні проводитись впевнено, надійно, безпечно і зручно. Ефективні платіжні системи мінімізують операційні витрати. Своєчасність та надійність передачі платіжних інструментів має велике значення, тому що за рахунок цього зменшуються затрати часу і ресурсів на забезпечення проходження платежів. Намагаючись підвищити ефективність своїх операцій, банки зменшують витрати на надання платіжних послуг. Результатом цього є автоматизація платіжних операцій.

4) **Надійність.** Система повинна бути надійною, тобто мати довіру користувачів. Клієнти повинні бути впевнені, що відправлені гроші будуть зараховані правильно і протягом визначеного терміну.

5) **Безпека.** Система повинна бути розроблена з відповідним контролем несанкціонованого доступу чи втручання в дані платіжного балансу. Користувач повинен бути захищений від несанкціонованого доступу, а учасники системи платежів – впевнені, що інформація про їх перекази не буде доступна третім особам.

6) **Зручність.** Платіжна система повинна бути зручною для учасників угоди, як при використанні готівкових грошей, так і при безготівкових розрахунках [9, с.22].

Національний банк підтримує рух економіки України до безготівкових розрахунків і сприяє розвитку платіжної інфраструктури. Розширення сфери безготівкових розрахунків сприяє прозорості платежів та економічному росту

країни. Національний банк України розкриває інформацію про кількість платіжних систем, учасників та операторів послуг платіжної інфраструктури.

Відповідно до Закону «Про платіжні системи та перекази коштів в Україні» [22], платіжна система – платіжна організація, учасники платіжної системи та сукупність відносин, що виникають між ними при проведенні переказу коштів. Проведення переказу коштів є обов'язковою функцією, що має виконувати платіжна система. Також можна надати визначення платіжної системи, які наведено в додатку А.

Можна визначити найбільш чітке і влучне визначення яке трактується в Законі України «Про платіжні системи та перекази коштів в Україні» [22], також доречним визначення виступає поняття яке наведено в Директиві 2007/64/Європейського союзу [28] і трактується, як платіжна система це система переказу грошових коштів з офіційно визначеними та стандартизованими правилами обробки, клірингу та/або розрахунку платіжних трансакцій.

Національний банк України визначив перелік системно важливих, соціально важливих та важливих платіжних систем в Україні. Розподіл платіжних систем за категоріями важливості здійснюється регулятором згідно з міжнародною практикою для приведення діяльності значущих платіжних систем, які займають значну частку на ринку, у відповідність до міжнародних стандартів оверсайту. Критеріями визначення важливості платіжних систем виступають обсяги операцій та види послуг, які надаються платіжними системами.

До категорій платіжних систем відносяться:

- 1) Внутрішньобанківська платіжна система;
- 2) Державна платіжна система;
- 3) Міжнародна карткова платіжна система;
- 4) Міжнародна система переказу коштів;
- 5) Оператор послуг платіжної інфраструктури;
- 6) Платіжна система, платіжною організацією якої є банк;

7) Платіжна система, платіжною організацією якої є небанківська установа [21];

Світ платежів постійно змінюється і технологічний прогрес також розвивається, тому в сучасних та розвинених країнах світу створюються альтернативні платіжні послуги (табл. 1.3) [14].

Таблиця 1.3

Альтернативні платіжні послуги*

Групи альтернативних платежів	Характеристика	Приклади платіжних систем
Банківські перекази (Bank Transfers) у режимах online	Споживачі платять за товари через свій інтернет-банкінг або банк, що вказаний на сторінці постачальника. Як правило, авторизація є негайною.	Приват24, Ощад-24, Monobank, RaiffeisenBank
Банківські перекази (Bank Transfers) у режимах offline	Клієнти здійснюють посилення на оплату із затримкою авторизації. При цьому покупці отримують контрольний номер під час процесу здійснення купівлі. За допомогою свого інтернет-банкінгу покупці використовують посилення для завершення транзакції.	SafetyPay
Direct Debits	Використовуються, як правило, при здійсненні таких недорогих або періодичних транзакцій, як, наприклад, підписки.	ELV, SEPA DD
E-wallets	Вони є легким та безпечним для використання способом оплати, який стає все більш популярним у всіх секторах.	Alipay, PayPal, EasyPay, liqpay
Mobile	Мобільні гаманці: зростає вибір варіантів оплати. Проте вони ще мало здатні до глобального охоплення.	Apple Pay, GooglePay
Інші альтернативні платежі	Схеми місцевих карт, е-рахунки, криптовалюти та інші нові технології.	UnionPay, Bitcoin,

*Примітка: складено автором на основі джерел [14,15,16]

Ринок платіжних послуг України, не стоїть на місці і постійно розвивається. На початку 2020 року, Національний банк України презентував для обговорення пропозиції до проєкту Закону України «Про платіжні послуги», що регулюватиме діяльність вітчизняного ринку платежів та переказу коштів. Чинний закон про платіжні системи та переказ коштів в Україні, який був ухвалений ще у 2001 році, морально застарів.

Отже, проаналізувавши основи функціонування ринку платіжних послуг, можна навести найбільш точне, на нашу думку, визначення: платіжна послуга – це діяльність щодо забезпечення виконання платіжних операцій з використанням спеціального платіжного засобу, яка здійснюється постачальниками платіжних послуг для задоволення потреб споживачів. Щодо ринку платіжних послуг – то, він є невід’ємною складовою фінансової системи, а стабільне функціонування ринку матиме значні позитивні тенденції для економіки країни в цілому. Наразі регулятор подав законопроект «Про платіжні послуги» [4], що дозволить ринку платіжних послуг вийти на новий рівень. Таким чином, підсумовуючи вище зазначене, можна стверджувати, що майбутнє саме за альтернативними платіжними послугами, до яких належать, зокрема банківські перекази у режимах online та offline, direct debit, e-wallet, а імплементація зарубіжного досвіду щодо функціонування ринку платіжних послуг виведе Україну на новий європейський рівень.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

2.1 Діагностика поточного стану ринку платіжних послуг України

Платіжні системи виступають невід’ємною складовою ринку платіжних послуг, їх розвиток є ключовим аспектом успішного функціонування ринку в цілому.

За результатами моніторингу діяльності платіжних систем у 2019 році показали: єдиною системно важливою платіжною системою в Україні, як і в попередні роки, залишається система електронних платежів Національного Банку України. Перелік соціально-важливих та важливих платіжних систем наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Платіжні системи в Україні у 2019 році*

Соціально-важливі	Важливі
«MasterCard», MasterCard International Incorporated, США;	«Фінансовий світ», ТОВ «Українська платіжна система»;
«Visa» Visa International Service Association, США;	«MoneyGram», Money Gram Payment Systems Inc. США;
«Western Union», Western Union Financial Services Inc.США/Western Union Network, SAS, Франція;	«City 24», ТОВ «Фінансова Компанія «Фенікс»;
«FORPOST» (на сьогодні - NovaPay), ТОВ «Пост Фінанс»;	«FLASHPAY», ПрАТ «Банк Фамільний»;
«Поштовий переказ», ПАТ «Укрпошта».	«RIA», Continental Exchange Solutions Inc, США;
	«INTELEXPRESS», АТ Мікрофінансова організація «Інтелекспрес», Грузія.

*Примітка: створено автором на основі джерела [31]

До платіжних організацій платіжних систем, що увійшли до категорій важливості, НБУ встановлює посилені вимоги [31]. НБУ веде реєстр платіжних систем, систем розрахунків, учасників цих систем та операторів послуг платіжної інфраструктури. Усі ці суб’єкти мають право здійснювати діяльність в Україні виключно після їх реєстрації шляхом внесення відомостей про них до

Реєстру та отримання відповідної ліцензії НБУ. Національний банк України розкриває інформацію щодо платіжних систем, які функціонують в Україні. Їхня кількість становить 82 платіжні системи, які в свою чергу, поділені на такі категорії: внутрішньобанківська платіжна система (10 платіжних систем); державна платіжна система (2); міжнародна карткова платіжна система (4); міжнародна система переказу коштів (9); оператор послуг платіжної інфраструктури (32); платіжна система, платіжною організацією якої є банк (7); платіжна система, платіжною організацією якої є небанківська установа (18) [32].

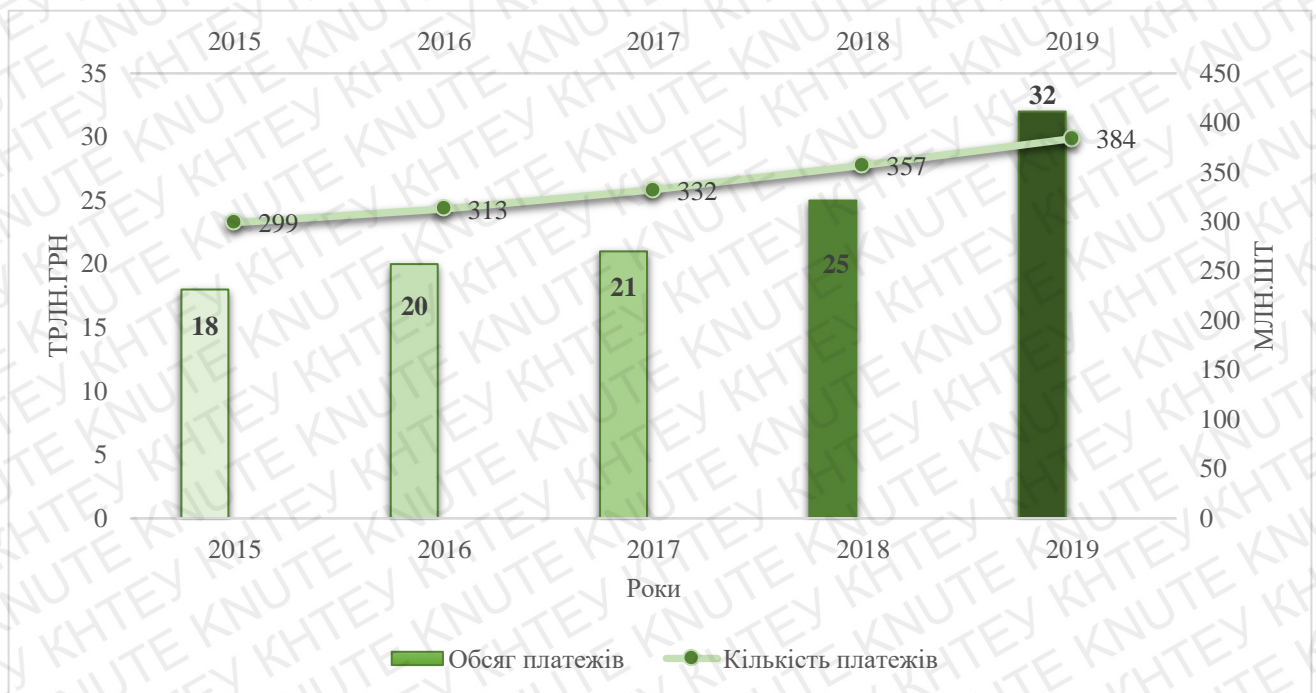
Враховуючи зазначене вище проаналізуємо кожен з категорій платіжних систем. До категорії внутрішньобанківських платіжних систем входять: FREESEND, «Аваль-Експрес» та інші наведені в додатку Б.

У 2019 році, в Україні фактично здійснювали діяльність такі платіжні системи: СЕП НБУ, карткові платіжні системи та системи переказу коштів.

Найбільшу суму платежів і переказів у межах України в 2019 році здійснено в СЕП – 32,5 трлн грн або це 89,6% усіх платежів та переказів у межах України. Водночас найбільшу кількість платежів та переказів здійснено за допомогою карткових систем (4,9 млрд. шт. або 82,8%) (Додаток В).

До державних платіжних систем відносяться СЕП і Національна платіжна система «Український платіжний простір», платіжною організацією даних систем виступаю НБУ. У 2019 році СЕП було оброблено 383,8 млн початкових платежів на суму 32,47 трлн грн, що на 7,6% більше за кількістю та на 28% – за сумою, ніж у попередньому році. Загалом у 2019 році щодобово в середньому в СЕП оброблялось 1,5 млн платежів на суму 129,9 млрд грн (Рис.2.1). П'ять найбільших учасників СЕП у 2019 році здійснили дві третини (67,2%) від кількості та половину (48,6 %) від суми усіх платежів у СЕП: НБУ (18,2% від суми платежів), Державна казначейська служба (10,5%), АТ «Ощадбанк» (7,5%), АТ КБ «ПриватБанк» (7,0%), АТ «Райффайзен Банк Аваль» (5,5%) (додаток Г, Д).

Рис.2.1. Динаміка обсягу та кількості платежів, оброблених у СЕП України, протягом 2015-2019 рр.[38]

Емісія платіжних карток системи «Простір» зросла на 7% порівняно з 2018 роком та досягла 625,3 тис шт. Система налічувала 51 учасників (50 банків та Укрпошта), емісію та еквайринг здійснювали 31 банки. Також за підсумками 2019 року обсяг операцій із використанням платіжних карток «ПРОСТІР» та електронних грошей, емітованих банками учасниками системи, зріс на 25%, якщо порівнювати з 2018 роком, а кількість – на 79% (Додаток Е) [38].

За 2019 рік кількість операцій становила 384 млн платежів, а їх загальна сума складала 32 472 млрд грн. Щодо структури платежів за кількістю та сумою, то до 1 тис. грн. – 51% (сума – менше 1%), від 1 тис грн до 100 тис грн – 45% (сума – 6%), від 100 тис грн і більше – 4% (сума – 93%). За 9 місяців 2020 року було проведено 279 млн платежів, на загальну суму 32 258 млрд грн.

Міжнародна карткова платіжна система представлена: VISA International Service Association, Mastercard International Incorporated, American Express Limited, UnionPay International Co., Ltd. Головними гравцями у вітчизняному сегменті ринку виступають Visa та Mastercard, операції в двох інших платіжних система займають мінімальну частку ринку.

Протягом 2019 року обсяг операцій із використанням платіжних карток продовжував збільшуватися. Так, кількість операцій із використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, досягла 5 057,3 млн шт., що на 29,2% більше, ніж у 2018, а їх сума – 3 576,7 млрд грн., що на 24,3% більше порівняно з попереднім періодом. Майже усі операції з використанням платіжних карток (99,8% від кількості та 99,3% від суми) у 2019 році було здійснено в міжнародних системах MasterCard (69,3% від кількості та 68,9% від суми) та Visa (30,5% від кількості та 30,4% від суми) (Додаток Ж).

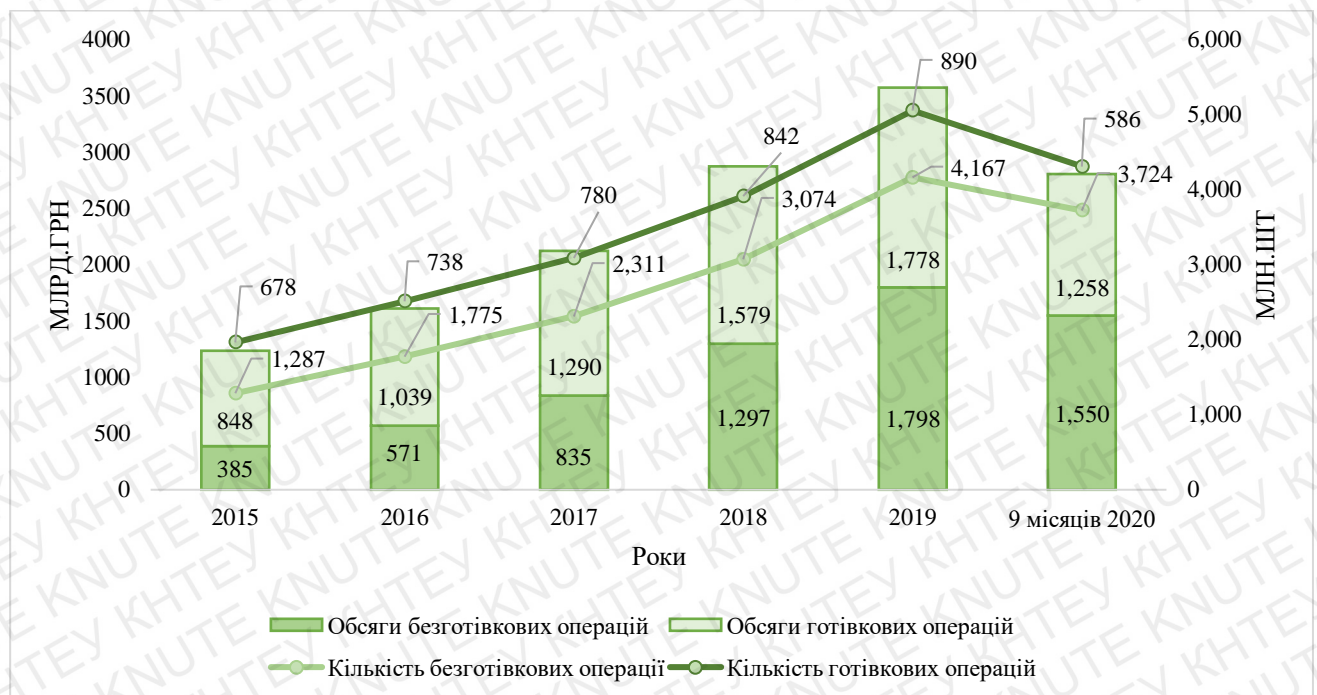
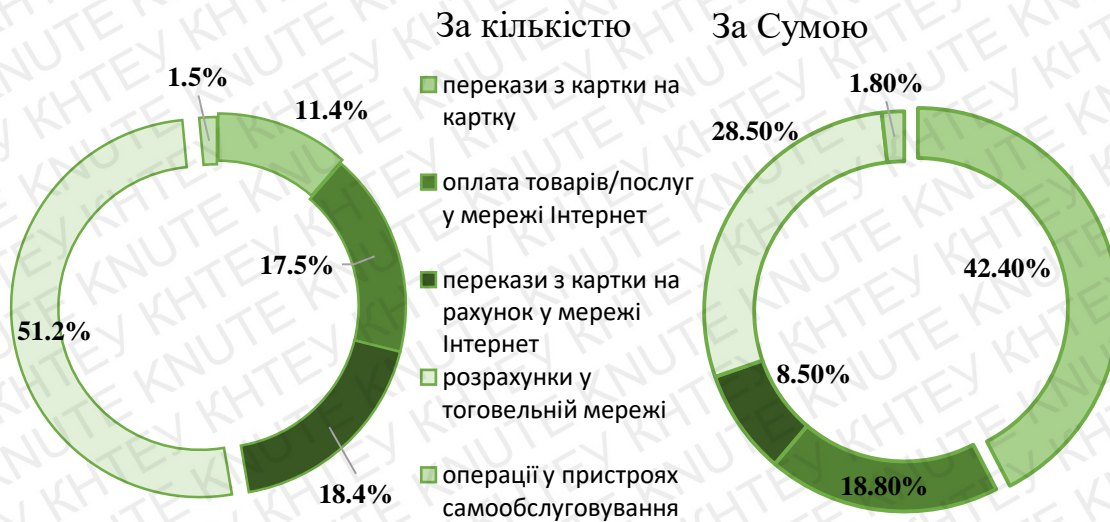

Рис. 2.2 Динаміка кількості та обсягу операцій, здійснених із використанням платіжних карток, в Україні, протягом 2015-2020 рр. [38]

Виходячи з рисунку 2.2 ми бачимо, що в 2019 році порівняно з 2018 роком кількість безготівкових операцій із використанням платіжних карток зросла на 35,6% до 4 167,1 млн шт. (82,4% від загальної кількості), а сума – на 38,6% та досягла 1 798,3 млрд грн (50,3% від загальної суми операцій із картками) [38].

За сумою безготівкових операцій із використанням платіжних карток превалювали перекази з картки на картку (42,4%), їх кількість складала 11,4%. Водночас понад половину кількості безготівкових операцій із використанням платіжних карток (51,2%) здійснено в торговельній мережі, їх сума становила

28,5% усіх безготівкових операцій. Порівняно з 2018 роком розрахунки в торговельній мережі зросли на третину (рис. 2.3) [38].

Рис. 2.3 Структура безготівкових операцій із використанням платіжних карток в Україні у 2019 році [38].

Платіжна система American Express – це третя в світі платіжна система, що працює на основі пластикових карток. На сьогодні платіжна система American Express займає третє місце в світі після систем Visa і MasterCard. Головні її ринки – США і Канада. Випускаються картки різних категорій: American Express Card; AmEx Gold Card; AmEx Platinum Card; AmEx Centurion. Розрізняються вони розміром кредитного ліміту і переліком додаткових послуг [39].

UnionPay International – це дочірня компанія національної платіжної системи КНР China UnionPay. Створення останньої в 2002 році підтримав Центральний банк Китаю. UnionPay випустила вже приблизно 6 млрд карт. Платіжна система працює більше ніж в 170 країнах світу. Згідно з дослідженням, RBR London Union Pay випереджає своїх головних конкурентів Visa (20% ринку) і Mastercard (16% ринку), більш ніж в два рази за кількістю випущених карт. Union Pay контролює 45% світового ринку всіх платіжних карт. В той час найширше платіжна система представлена на домашньому ринку і якщо виключити з статистики Китай, то на частку UnionPay International

доведеться лише один 1% всіх платіжних карт в світі. Україна стала 178-ою країною, в якій буде представлена китайська компанія [40].

В 2019 році в Україні діяли 9 міжнародних систем переказу коштів: Великобританія (TRANSFAST та CLEAR JUNCTION), Грузії (INTELEXPRESS), Канада (MEEST), Азербайджан (ХАЗРИ) та США («Western Union», «MoneyGram», «RIA» та «Sigie Money Transfer»).

За 2019 рік даними системами було переказано:

1. У межах України – 54,7 млн грн – 0,03% від загального обсягу таких переказів;
2. В Україну – 2 127,3 млн дол – 93,7% від загальної суми таких переказів;
3. З України – 392,3 млн дол. США в еквіваленті – 98,5% від загальної суми таких переказів.

Важливим фактором розвитку економіки виступають грошові перекази заробітчан (2019 рік – 12 млрд дол. США; 2018 – 11 млрд дол. США; 2017 – 9,5 млрд дол. США) цей показник збільшується кожного року на 10-15%. Значним мінусом виступає, для заробітчан є те що сума комісії в системах є досить значною і може негативно впливати на бажання здійснювати такого роду перекази.

Перше місце за обсягами переказів як в Україну, так і з України у 2019 році посідає система Western Union (61% транскордонних переказів в Україну та 75% – з України) (Додаток II) [38].

У 2019 році значні обсяги переказів в Україну надходили зі США (18%), Ізраїлю (14%) та Італії (9%). Найбільші обсяги переказів з України у 2019 році відправлялися до Російської Федерації (31%), Грузії (11%) та Азербайджану (6%).

Наступною категорією виступають оператори послуг платіжної інфраструктури. В 2020 році в Україні функціонує 32 оператори, які надають різного роду послуги, щодо операцій з переказу грошових коштів, які ми розглянемо в додатку К. Виходячи з таблиці в додатку можна дійти висновку,

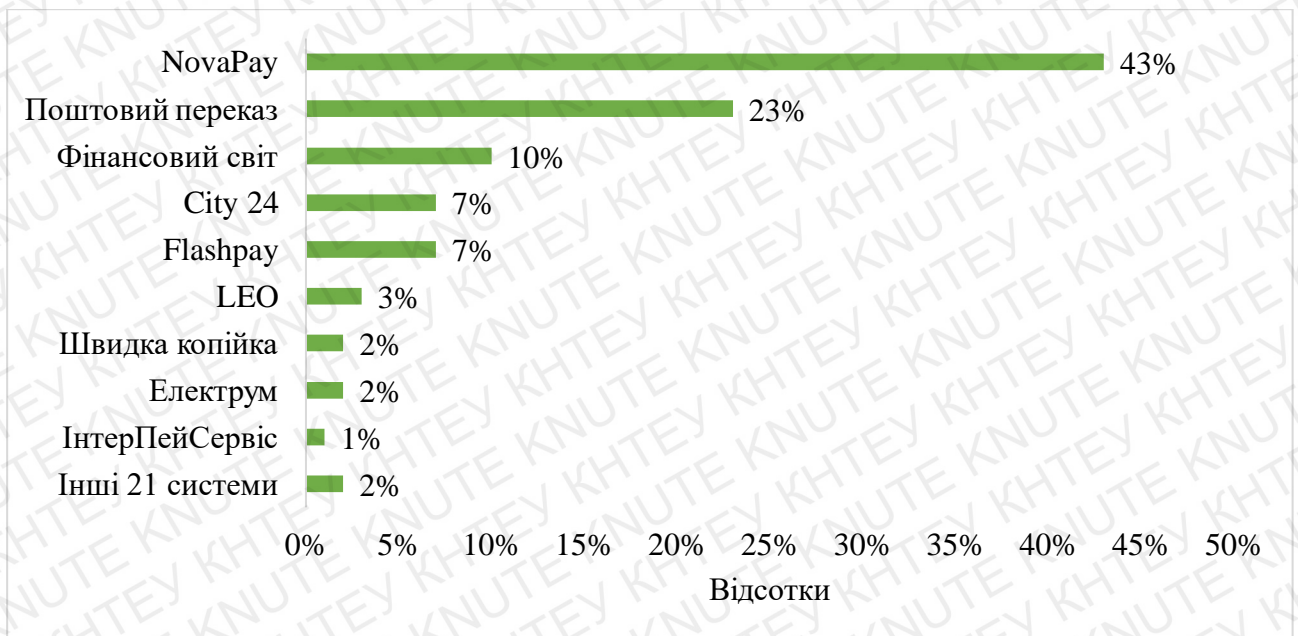
що оператор послуг платіжної інфраструктури – клірингова установа, процесингова установа та інші особи, уповноважені надавати окремі види послуг в платіжній системі або здійснювати операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів. Функції оператора послуг платіжної інфраструктури має право виконувати виключно юридична особа [32].

Категорія платіжних систем, платіжною організацією якої є банк включає 7 платіжних систем, які функціонують в Україні на період 2020 року, за даними Національного банку України(додаток Л). До категорії платіжних систем, організацією якої вступає небанківська установа відносяться 18 платіжних систем, які здійснюють різні роду платіжні операції, як в межах України так і за її межами(додаток М) [32].

Транскордонні перекази в 2019 році здійснювалися переважно з використанням систем, створених нерезидентами. Загальний обсяг переказів із використанням цих систем становив: в Україну – 2 127,3 млн дол. США в еквіваленті або 93,7% від усіх переказів в Україну; за межі України – 392,2 млн дол. США в еквіваленті або 98,5% від усіх переказів за межі України. Дві системи переказу коштів, створені резидентами – «PrivatMoney» (АТ КБ «ПРИВАТБАНК») та «Welsend» (АТ «Укргазбанк»), здійснювали протягом 2019 року транскордонні перекази.

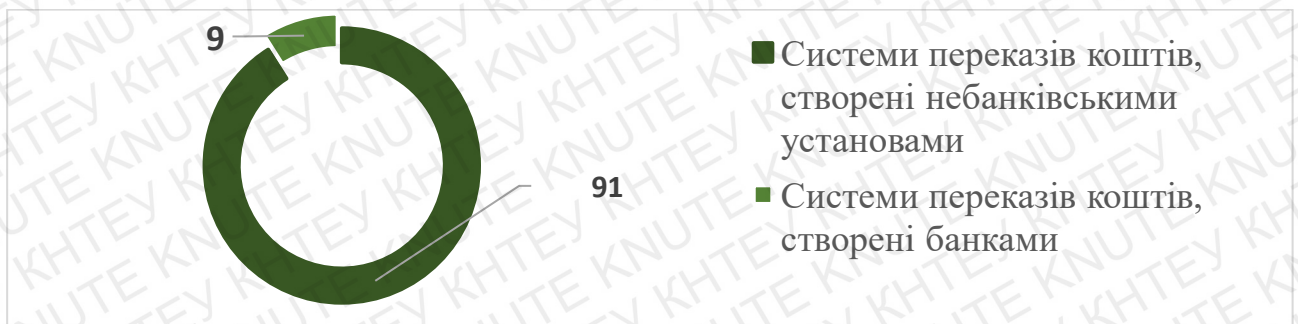
Обсяг переказів із використанням цих систем становив: в Україну – 143,3 млн дол. США в еквіваленті або 6,3% від усіх переказів в Україну; за межі України – 5,8 млн дол. США в еквіваленті або 1,5% від усіх переказів за межі України. Така сама ситуація спостерігалася й протягом 2018 року.

Найбільший обсяг переказів у межах України (5,1 млрд дол. США в еквіваленті або 66,3%) здійснено з використанням системи переказу коштів «NovaPay» (платіжна організація – ТОВ «ПОСТ ФІНАНС») та «Поштовий переказ» (платіжна організація – ПАТ «Укрпошта»)(рис.2.4) [38].

Рис. 2.4. Розподіл сум переказів, здійснених через системи переказу коштів, в межах України в 2019 році [38].

Серед систем переказу коштів в 2019 році, більшість переказів (91%) здійснювалися з використанням систем, створених небанківськими фінансовими установами, і лише 9% від усіх переказів здійснювалися через системи, створені банками(рис. 2.5).

Рис. 2.5. Співвідношення систем переказів коштів, створених банками та небанківськими фінансовими установами в Україні у 2020 році, % [32].

Одним із чинників зростання безготівкових операцій у 2019 році був розвиток платіжної інфраструктури. Кількість платіжних терміналів у торговельній та сервісній мережі порівняно з 2018 роком зросла на 19,7% до 333,8 тис шт, із них 302,1 тис шт(90,5%) – безконтактні термінали. Загалом кількість платіжних терміналів у торговельній та сервісній мережах за останні 5 років зросла майже вдвічі – з 174,3 тис шт до 333,8 тис шт. Водночас протягом

останніх трьох років спостерігається поступове щорічне зменшення банківських пристроїв (банкоматів, ПТКС та платіжних терміналів) – із 56,6 тис од до 52,3 тис од. Кількість платіжних терміналів у торговельній та сервісній мережах у розрахунку на 1 млн осіб постійного населення України за рік зросла з 7,1 тис од до 8,4 тис од (на 18,3%). Регіональний розподіл торговельних терміналів лишався доволі нерівномірним. Лідерами за цим показником були м. Київ (21,9 тис терміналів на 1 млн населення), Київська область (12,0 тис терміналів) та Дніпропетровська область (11,2 тис терміналів). Найменша кількість терміналів у розрахунку на 1 млн населення є у Закарпатській (4,6 тис терміналів), Донецькій (3,5 тис терміналів) та Луганській (2,1 тис терміналів) областях. Найбільша кількість торговельних терміналів у АТ КБ «ПриватБанк» (60,8% усіх торговельних терміналів), АТ «Ощадбанк» (16,9%) та АТ «Райффайзен Банк Аваль» (8,3%)(рис. 2.6) [38].

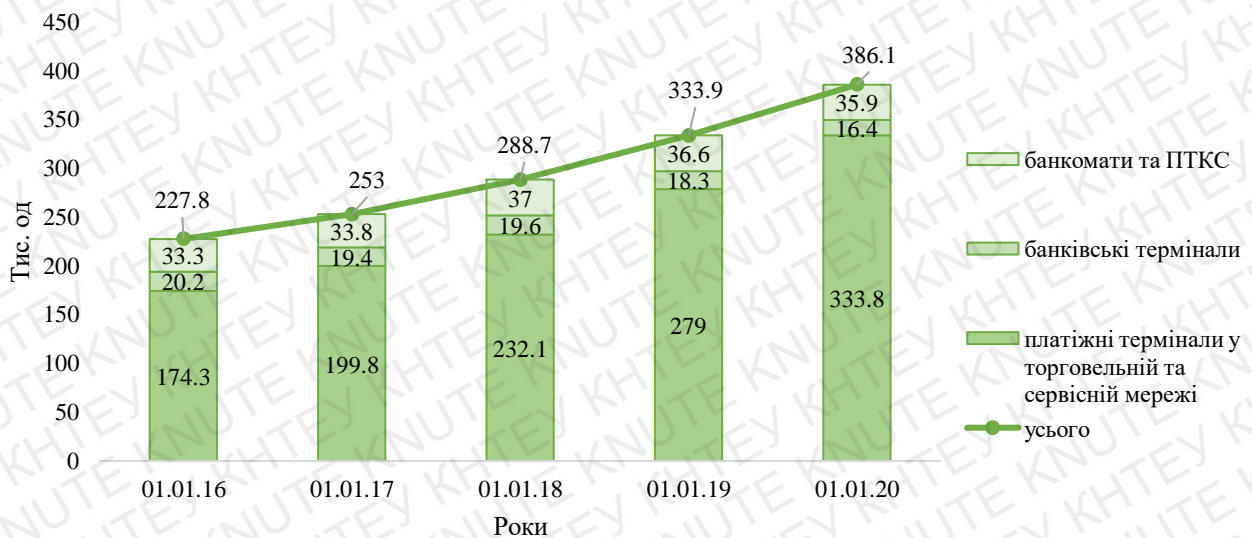

Рис.2.6. Динаміка кількості пристроїв платіжної інфраструктури в Україні, протягом 2016-2020 рік [38]

Платіжна інфраструктура упродовж дев'яти місяців 2020 року продовжувала стабільно розширюватися. Кількість суб'єктів господарювання, які приймають платіжні картки, за цей період зросла на третину (на 31,7%) – до майже 316,4 тисяч.

Крім того, з початку 2020 року кількість торговельних POS-терміналів також зростає – на 7,9% (до 360,4 тис од). Водночас понад 85% від усіх торговельних POS-терміналів забезпечують безконтактну оплату.

Кількість платіжних терміналів у торговельній мережі (контактних та безконтактних) у розрахунку на 1 млн постійного населення України на 01 жовтня 2020 року становила 9,0 тис штук (станом на початок року – 8,4 тис штук).

Отже, проаналізувавши всі вище наведені категорії платіжних систем, можна дійти висновку, що найбільш популярними серед населення України виступають – карткові платіжні системи(кількість операцій в 2019 році – 4879 млн шт. на загальну суму 3424 млрд грн). В той час найбільшу суму платежів та переказів здійснено в СЕП – 32,5 млрд грн, а їй загальна кількість становила – 384 млн шт. Системи переказів коштів, серед населення, користуються незначною популярністю, сума трансакцій становить – 198 млрд грн., а їх кількість – 630 млн шт. операцій. За жовтень 2020 року, загальна кількість емітованих карток в обігу становила 73,4 млн шт, кількість активних карток – на жовтень 2020 року – 38,4 млн шт. В розрізі карткових платіжних систем: MasterCard(48,2 млн шт або 65,8%); Visa(24,5 млн шт або 33,4%); Простір(0,6 млн шт або 0,8%); інші(0,1%)[44].

2.2 Оцінка механізму надання платіжних послуг на прикладі АТ «УКРСИББАНК»

АТ «УКРСИББАНК» позиціонує себе, як банк для світу, що змінюється, з прагненням зробити фінансове життя своїх клієнтів успішним та простим. Банк займається обслуговуванням фізичних клієнтів, компаній малого та середнього бізнесу та груп корпоративних клієнтів. За рівнем стійкості банк за підсумками 2-го кварталу 2020 року посідає другу позицію.

Банк докладает багато зусиль для розробки цифрових рішень для клієнтів. Банк являється учасником платіжних систем: міжнародна платіжна система MasterCard та міжнародна платіжна система Visa. Розроблена інтернет

платформа UKRSIB online за результатами діяльності в березні 2020 року, посіла друге місце як «Найкращий інтернет банк» та третє місце як «Найкращий мобільний банк»

У вересні 2017 року було запущено новий онлайн-банкінг — UKRSIB online для фізичних осіб. З того часу банк запропонував багато нових функцій та кращих можливостей для зручного використання: онлайн-чат, месенджери, менеджери з роботи із клієнтами у режимі віддаленого доступу.

Банку вдалось збільшити кількість зареєстрованих користувачів з 150 тис у вересні 2017 року до 800 тис у грудні 2019. Наприкінці 2019 року – банк обслуговував 1,9 млн активних карток.

Платіжна інфраструктура АТ «УКРСИББАНК» представлена станом на 01.10.2020 року – 1 080 одиниць банківських пристроїв самообслуговування, з них – 982 банкоматів(з них депозитних банкоматів – 131), апаратів ПТКС – 98 по всій території України. Кількість платіжних терміналів загалом – 6 253 одиниці з них торговельних – 5 753 одиниці, банківських – 500 одиниць (рис.2.7).

Рис. 2.7. Динаміка кількості пристроїв платіжної інфраструктури АТ «УКРСИББАНК» в Україні, за 2016 - 2020 рр. од [32]

Щодо розподілу операцій між учасниками СЕП, які є системно важливими банками, в 2019 році, за кількість платежів АТ «УКРСИББАНК» займав 4,9% від загальної кількості, а за обсягом платежів – 4,1% від загальної кількості (Додаток Д). Динаміка кількості електронних платіжних засобів за період 2016 - 2020 року не сильно змінилась і залишається в діапазоні приблизно 2,00 млн шт (Рис.2.8).

Рис. 2.8 Динаміка кількості електронних платіжних засобів АТ «УКРСИББАНК» за період 2016 - 2020 рр. од [32]

Внутрішньобанківська платіжна система грошові перекази «За Мить» платіжною організацією та власником якої виступає АТ «УКРСИББАНК», пройшла реєстрацію у відомості Реєстру платіжних систем 12.11.2014 року. До організаційної структури внутрішньобанківської системи «За мить» входить: АТ «УКРСИББАНК» – платіжна організація. Дана система дозволяє з мінімальними витратами здійснювати перекази в національній валюті в межах України та миттєво отримувати гроші після здійснення переказу.

Перелік та види платіжних послуг, які можна здійснювати за допомогою системи в національній валюті:

- 1) Між фізичними особами:
  - 1.1) відправлення коштів з поточного/карткового рахунку клієнта за допомогою інтернет-банкінгу UKRSIB online для виплати готівкою через касу

УКРСИББАНК, або для виплати на поточний/картковий рахунок іншої фізичної особи;

1.2) відправлення коштів з поточного/карткового рахунку клієнта за допомогою інтернет-банкінгу UKRSIB online з можливістю зарахування на поточний/картковий рахунок іншої фізичної особи за допомогою системи UKRSIB online;

2) Від юридичної особи фізичній особі:

2.1) виплата фізичним особам переказів згідно відомостей, які надані юридичною особою;

2.2) виплата фізичним особам залишків по закритим картковим рахункам, за кредитами (при наявності переплати у клієнта).

Перелік видів послуг з переказу коштів в іноземній валюті:

1) Виплата фізичним особам залишків по закритим картковим рахункам, за кредитами (при наявності переплати у клієнта).

Умови здійснення переказу коштів є наступні:

1) Відправлення переказів можливо здійснити дистанційно за допомогою інтернет-банкінгу UKRSIB online з власного поточного/карткового рахунку клієнта-фізичної особи.

2) Отримання переказу можливе:

2.1) готівкою або на власний поточний/картковий рахунок в будь-якому відділенні УКРСИББАНК в Україні (крім тимчасово окупованих територій);

2.2) на власний поточний/картковий рахунок, відкритий в УКРСИББАНК, за допомогою інтернет-банкінгу UKRSIB online.

Плата за відправку переказу стягується в момент відправки за тарифами УКРСИББАНК. Плата за отримання переказів, що надійшли за внутрішньобанківським грошовим переказам «За мить», не стягується.

Для відправки переказу «За мить» у системі UKRSIB online необхідно:

1) у меню обрати Платежі та Перекази – «Іншому одержувачу» – «Переказ «За мить»;

2) у формі, що відкриється, вказати:

- 3) рахунок, з якого будуть списані кошти;
- 4) прізвище, ім'я та по батькові одержувача (обов'язково українською мовою);
- 5) номер мобільного телефону одержувача переказу (необов'язково);
- 6) суму переказу[36].

Отримати переказ можна у будь-якому відділенні УКРСИББАНК або також у системі UKRSIB online.

Для отримання переказу в системі UKRSIB online одержувачу необхідно:

- 1) у меню обрати Платежі та Перекази – «Отримати»;
- 2) у формі, що відкриється, вказати: номер переказу; суму переказу;
- 3) обрати рахунок, на який будуть зараховані кошти.

Для отримання переказу у відділенні УКРСИББАНК одержувачу необхідно:

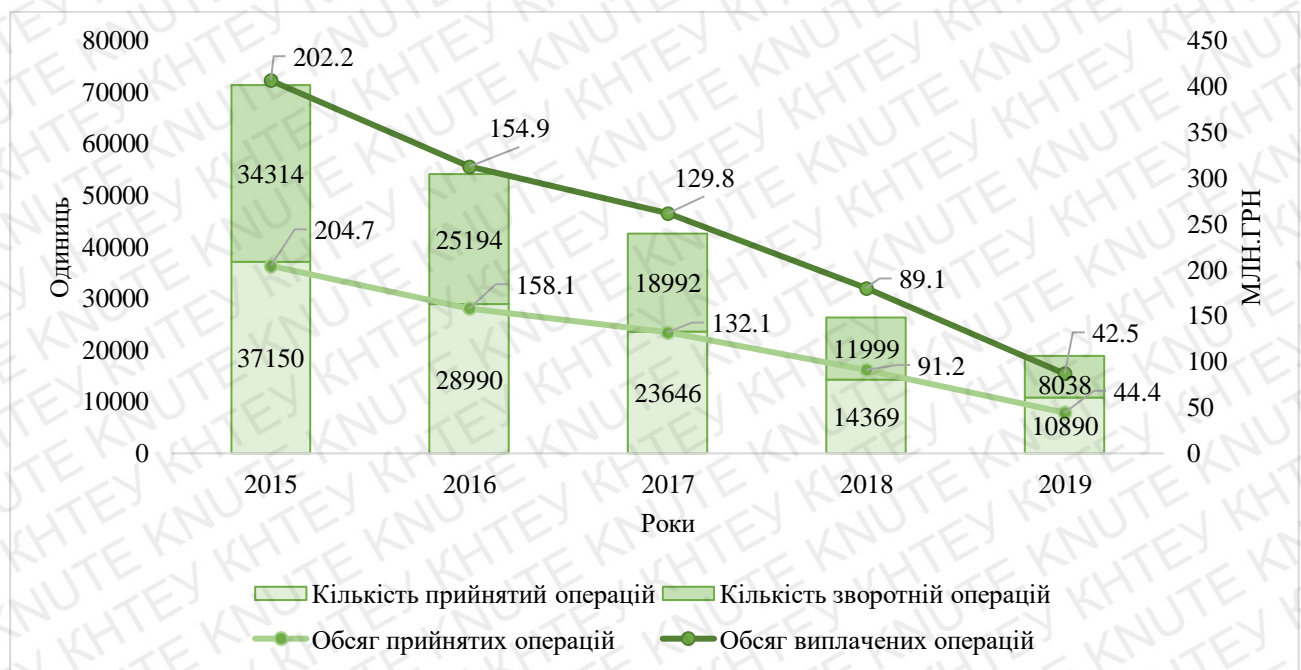
- 1) надати паспорт (або документ, що його замінює) та реєстраційний номер облікової картки платника податків (податковий номер потрібен для резидентів у разі, якщо сума переказу становить від 150 000 грн);
- 2) повідомити контрольний номер переказу [6].

Переваги послуги з виплати коштів фізичним особам в системі «За мить» для компаній:

- 1) дистанційне обслуговування без необхідності відвідування відділень банку;
- 2) можливість отримання коштів одержувачем у будь-якому відділенні УКРСИББАНК по всій Україні;
- 3) економія часу та зменшення фінансових витрат компанії на роботу з готівкою;
- 4) захист та конфіденційність інформації;
- 5) оптимізація та контроль документообігу [36];

За допомогою системи «За мить» здійснюється значний обсяг операцій, проводяться операції з прийому та виплати коштів. З динаміки операцій

фізичних осіб за сумою ми бачимо тренд до зменшення суми операцій з кожним роком, як на прийняття операцій системи так і на виплату грошових коштів системою. Щодо кількості проведених операцій фізичними особами в системі «За мить» то в 2019 році було прийнято 10 890 операцій, зворотних операцій було здійснено – 8 038 операцій, на даному графіку, ми бачимо, що також існує тренд до зменшення кількості операцій, в даній системі(рис.2.9).

Рис. 2.9 Динаміка обсягів та кількості операцій фізичних осіб через внутрішньобанківську платіжну систему «За мить» протягом 2015-2019 років [36].

Також існує можливість проводити операції юридичним особам на користь фізичних, в 2019 році було прийнято операцій на суму 64,8 млн грн, а загальна кількість операцій становить 8 069 шт. Операцій по виплаті було поведено в 2019 році на суму 63,5 млн грн, а їх кількість становила 7 598 шт (рис.2.8).

Кількість та обсяг операцій через систему «За мить» як фізичних осіб так і юридичних залишається на сталому рівні, немає значних коливань кількості та обсягів, але ми спостерігаємо незначний тренд до зменшення операцій, що свідчить про незначне зменшення інтересу юридичних та фізичних осіб до даної платіжної системи. Але на нашу думку, внутрішньобанківська платіжна система «За мить» є конкурентоспроможною на ринку і в майбутньому має всі шанси до

збільшення кількості операцій, завдяки проведенні діджитал процесів, які відбуваються всередині банку.

Рис. 2.10 Динаміка обсягів та кількості операцій юридичних осіб через внутрішньобанківську платіжну систему «За мить» протягом 2015–2019 рр.[36].

Отже, виходячи з динаміки основних показників, ми спостерігаємо, те що банк знаходиться на стабільному рівні за обсягами та кількістю операцій, які проводяться в системі «За Мить». Банк займається розвиток своєї платіжної інфраструктури, модернізує свої банківські пристрої самообслуговування та платіжні термінали. Динаміка обсягу платіжних операцій, які здійснюються юридичними особами на користь фізичних осіб збільшується і має позитивну динаміку. Внутрішньобанківська платіжна система «За Мить» має високий рівень конкурентноздатності, постійно розвивається і займається діджиталізацією усіх процесів.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБКА РЕКОМЕНДАЦІЙ ЩОДО ІНТЕГРАЦІЇ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ У ЄВРОПЕЙСЬКЕ ФІНАНСОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ

3.1 Удосконалення інструментарію платіжних послуг в контексті зарубіжного досвіду

Вітчизняна економіка перебуває в стані рецесії, що викликано насамперед пандемією COVID-19, загальною світовою кризою та політичною нестабільністю в країні, в період кризи збільшується попит на готівку і кредити банків. Використання та удосконалення системи платіжних онлайн послуг має суттєві переваги та відкриває значні перспективи в розвитку економіки України в цілому. Застосовуючи дану систему розрахунків, держава звільняється від значних затрат, які необхідні для підтримки і оновлення великої маси готівки.

Для подальшого розвитку системи потрібно імплементувати зарубіжний досвід в українське законодавство. Нормативну основу регулювання електронного грошового обігу в країнах ЄС складають директиви: Перша платіжна директива(PSD1) [48] та Друга платіжна директива(PSD2) [45], Директиви з електронних грошей (EMD) [46], кожна з директив стосується регулювання платіжних послуг в країнах Європейського Союзу.

Основними нормативно-правовими актами ЄС у сфері платіжних послуг виступають наступні [49]:

- 1) Директива 2009/110/ЄС (PSD1) Європейського Парламенту та Ради про створення та здійснення діяльності установами – емітенти електронних грошей та пруденційного нагляду;
- 2) Регламент (ЄС) 924/2009 Європейського Парламенту та Ради з транскордонних виплат у межах громади;
- 3) Регламент (ЄС) 260/2012 Європейського Парламенту та Ради щодо створення технічних та бізнес-вимог до кредитних переказів та прямих дебетових переказів у євро;

4) Директива 2015/2366/ЄС (PSD2) про платіжні послуги на внутрішньому ринку;

Вперше в директивах Європейського Союзу були закріплені нормативні вимоги до емітентів електронних грошей, які можна умовно класифікувати на три основні види:

1) управління емісією електронних платіжних інструментів та ведення електронних баз даних повинно відноситися до діяльності емітентів;

2) вимоги до достатності капіталу, зокрема, власні кошти повинні складати не менше 1 млн. євро і не менше 102% по відношенню до вартості емісії електронних грошей;

3) зобов'язання емітентів повинні бути в повному обсязі інвестовані у встановлені активи, склад і структурне співвідношення яких жорстко регламентовані національним законодавством європейських країн [49].

У США в 2000 році був прийнятий універсальний закон, який працює і до сьогодні, про грошові послуги «Uniform Money Services Act», який є ключовим нормативно-правовим актом у сфері регулювання обігу електронних грошей, їх обігу та діяльності операторів електронних розрахунків як на федеральному рівні, так і на рівні штатів.

Найважливішими для платіжної системи зарубіжних країн виступають наступні принципи:

1) в силу загальної відповідальності центрального банку за стійкість національної валюти йому належить центральна роль у розвитку використання грошей як ефективний засіб платежу;

2) підвищення стійкості банківської системи;

3) пріоритетність платіжних потреб всіх користувачів національної платіжної системи;

4) розширення і вдосконалення ринкового взаємодії при наданні платіжних послуг;

5) забезпечення правової визначеності

- 6) прозорою, комплексної та стійкої правової бази для національної платіжної системи;
- 7) розширення доступності роздрібних платіжних послуг і поширення ефективних і безпечних безготівкових платіжних інструментів та послуг для споживачів, підприємств і органів державної влади шляхом розширення і вдосконалення інфраструктури для роздрібних платежів;
- 8) поєднання розвитку платіжних систем і систем з цінних паперів з метою ефективного управління взаємопов'язаними потребами в ліквідності і розрахунковими ризиками, що виникають при їх взаємодії.

Здійснення Національним банком оверсайту платіжних систем (діяльність центрального банку, спрямована на забезпечення безперервного, надійного та ефективного функціонування платіжних систем і стабільному здійсненню платіжних послуг, яка полягає в оцінюванні діючих у країні платіжних механізмів і, в разі потреби, внесенні змін до них) [52] повинно залучити зарубіжний досвід та імплементувати його в функціонування платіжних систем, щодо регулювання платіжних послуг, а також платіжні системи мають базуватися на зарубіжних принципах наведених в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Принципи функціонування платіжних систем в Україні*

Принцип	Характеристика
Прозорість	центральный банк має відкрито оприлюднити політику оверсайту.
Застосування міжнародних стандартів	має застосовувати відповідні міжнародні стандарти щодо платіжних систем.
Наявність повноважень та можливостей	центральный банк повинен мати дієві повноваження та можливості для здійснення ефективного оверсайту.
Послідовність	вимоги до платіжних систем мають застосовуватися до всіх платіжних систем, зокрема створених центральним банком.
Співпраця з іншими державними регуляторами	центральный банк з метою сприяння безпеці та ефективності платіжних систем має співпрацювати з іншими державними регуляторами.

*Примітка: створено автором на основі джерела [52]

На національному рівні зарубіжні країни використовують адміністративні обмеження готівково-грошових платежів і розрахунків. Наприклад, досить жорсткі обмеження готівкового грошового обороту існують в США (5 тис Дол.), Італії (1 тис Євро), Франції (3 тис Євро). За даними Національного банку, у нас все ще дуже високий рівень використання готівки в економіці. Відношення грошової бази до рівня ВВП становить 15%, що значно більше, ніж у європейських країнах [50]. Такі країни, як Швеція і Норвегія мають 1 і 2% відповідно, але вже повідомили про повну відмову від використання готівки в обігу(рис.3.1)[51].

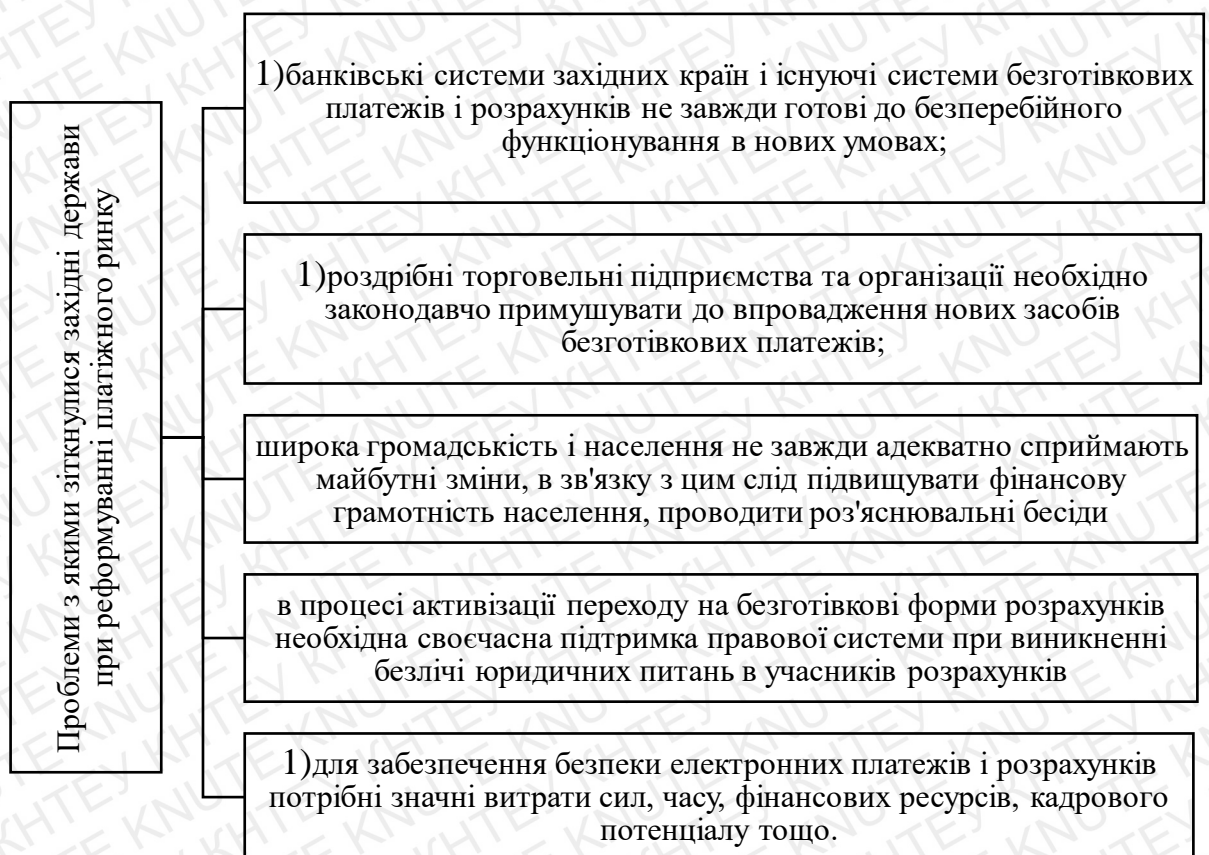

Рис.3.1 Проблеми реформування платіжного ринку в західних країнах [51].

Зростаюча необхідність реформування платіжних систем, відповідно до вимог міжнародного законодавства, для здійснення платіжних послуг обумовлена такими факторами:

1) Процеси розвитку у фінансовому і нефінансовому секторах економіки, що формують нові потреби у платіжних інструментах і послугах, а

також створюють нові можливості їх використання, а саме поява нових банківських продуктів і послуг створює нові умови конкуренції, змінює порядок проведення фінансових операцій і збільшує доступність фінансових послуг, тим самим значно змінюючи механізм функціонування грошово – кредитної системи.

2) Розвиток електронного банкінгу, що підштовхує клієнтів до розміщення коштів на різних банківських рахунках, а також до інвестицій у фінансові інструменти, в результаті банки стикаються з більш інтенсивним рухом коштів між рахунками та іншими фінансовими інструментами, що зменшує необхідність у підтриманні високого рівня вільних залишків грошових коштів на рахунках [53].

3) Зростаюча потреба у високій безпечності та безперервності розрахунків, руху ліквідності банків протягом дня та високій прозорості банківських операцій

4) Зростаюча необхідність підтримання ринкової дисципліни й розвитку конкуренції через забезпечення ринкової справедливості, тобто рівної можливості для всіх учасників здійснювати торгівлю за найкращою ціною

5) Потреба в якісній і достовірній інформації в реальному часі.

6) Значний рівень відкритості економіки України, процеси входження країни у європейський платіжний простір, що активізує процеси стандартизації й уніфікації.

Розвиток платіжного ринку в Україні сповільнюється через ряд основних причин, які наведені в рисунку 3.2, але на нашу думку, головними причинами сповільнення розвитку платіжного ринку в Україні, є те що платіжними послугами користуються в великих містах, а також ще більшою проблемою виступає низький рівень фінансової грамотності в населення, в першу чергу в сфері діджиталізації процесів платіжних послуг.

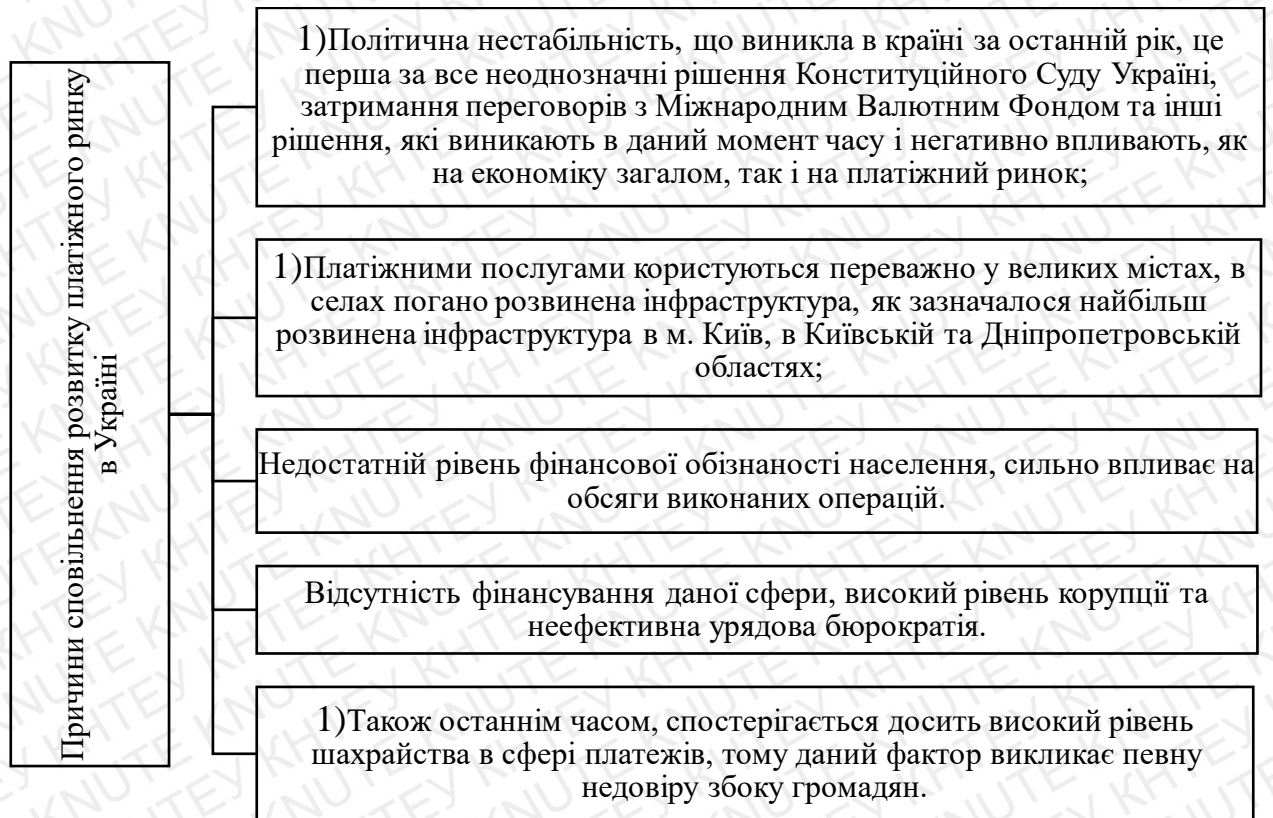

Рис. 3.2 Причини сповільнення розвитку платіжних послуг в Україні [51]

Для підвищення інтересу, необхідно вжити заходів, як з боку регулятора так і з боку самих фінансових установ, які надають платіжні послуги, дані заходи наведені в рисунку 3.3. Розвиток платіжної інфраструктури виступає поштовхом до підвищення інтересу населення до платіжних послуг (Додаток Н) [54,55].

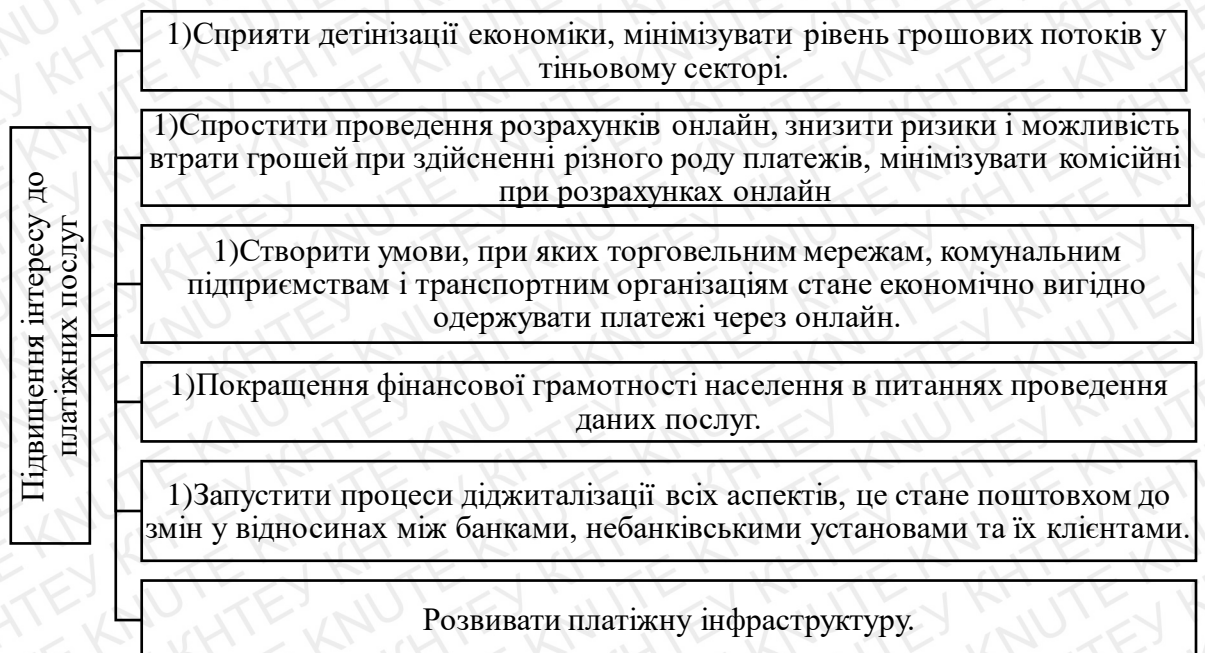

Рис. 3.3 Інструменти підвищення інтересу до платіжних послуг [54,55].

Після вступу PSD2 в силу 13 січня 2018 року відповідно до законодавства банки повинні відкрити доступ до рахунків своїх клієнтів стороннім постачальникам фінансових послуг, тобто реалізувати можливості Open Banking. Використовуючи PSD2, Європейський союз прагне об'єднати свій фінансовий ринок, створити умови для інновацій у фінансовому секторі і надати додатковий захист клієнтам.

В залежності від типу ліцензії авторизований постачальник послуг (АПП), може одночасно виступати в ролі: постачальника послуг з обліку інформації, постачальником послуг з ініціювання платежів та постачальником послуг емітента платіжних інструментів або їх комбінація. Щоб більш чітко зрозуміти основну ідею взаємовідносин між учасниками, роздивимося наступний рисунок 3.4.

Рис 3.4 Схема взаємодії учасників директиви [56]

Регулятор на основі законодавчих вимог налагоджує взаємини між трьома головними учасниками директиви: авторизованими постачальниками послуг, банками та клієнтами. Основними взаємовідносинами являються:

1) взаємодія АПП і банків засновано на безконтрактній основі, так як обидва учасники є регульованими відповідно до PSD2. Це важливо для

забезпечення працездатності ланцюжка взаємин в цілому, інакше виникне безліч перешкод, які будуть заважати стабільній роботі Open Banking;

2) взаємодія АПП і клієнтів будуються на основі «PSD2-згоди». АПП в обов'язковому порядку повинен запросити згоду клієнтів на доступ до рахунку клієнта. Згода на доступ до інформації про рахунок може залишатися в силі до 90 днів, після цього необхідно зробити повторну авторизація. Згода на доступ до інформації про рахунок може бути відкликано в будь-який момент за бажанням клієнта;

3) Взаємодія банк та клієнт повинен авторизувати PSD2-згоду. Для цього застосовуються автентифікацію і ввести код, завдяки яким забезпечується безпека автентифікації і авторизації клієнта. Під час авторизації доступу клієнт може вибрати, до яких рахунках він хоче надати доступ або з якого рахунку необхідно зробити платіж.

Описані взаємовідносини між клієнтом, АПП і банками є базою для PSD2 і Open Banking. Але якщо якийсь зв'язок порушується або якийсь елемент вийде з ладу, то вся система перестане працювати.

В європейському середовищі за допомогою PSD2, полегшується доступ до фінансових послуг і посилюється конкуренція серед гравців на ринку, відсутня монополія на ринку платіжних послуг, високий рівень захисту платежів, низький рівень шахрайства, платежі більш дешевші та інноваційніші. З існуючих на даний момент підходів до регулювання і реалізації Open Banking найуспішнішим є підхід Великобританії.

Великобританія – перша країна Європи, де Open Banking вже почав працювати. Є ряд проблем в реалізації і стабільності, але нова концепція приносить результати. Такі банки, як Barclays, HSBC, Danske, Santander і ін., Відкрили авторизованим постачальникам послуг доступ до своїх Open Banking API. На грудень 2018 р доступність API склала більше 97%, а кількість успішних API-запитів перевищила 17 мільйонів. Банки в країнах Європейського союзу повинні надати тестові оточення для постачальникам послуг. На даний момент

вже доступні десятки тестових оточень від таких банків, як BBVA, Deutsche Bank, BNP Paribas, Raiffeisen, OTP Banka і ряд інших (Додаток Р).

Ринок платіжних послуг України пристосовується до сучасних реалій і розвивається для створення зручної системи надання послуг. На початку 2020 року, Національний банк України презентував для обговорення пропозиції до проекту Закону України «Про платіжні послуги», що регулюватиме діяльність вітчизняного ринку платежів та переказу коштів. І вже 12.11.2020 року зареєстрований у Верховній Раді законопроект №4364 «Про платіжні послуги» [56]. Чинний закон про платіжні системи та переказ коштів в Україні, який був ухвалений ще у 2001 році, морально застарів і не відповідає вимогам сьогодення. Цей документ базується на сучасних вимогах і враховуватиме норми європейських нормативно-правових актів, включаючи Другу платіжну директиву (PSD2), Директиву про електронні гроші, а також запобіжні принципи, спрямовані на уникнення проблем, з якими стикаються в ЄС.

Нове регулювання платіжного ринку передбачає такі ключові зміни на ринку платіжних послуг:

- 1) буде визначено перелік із дев'яти платіжних послуг:
  - 1.1) сім з яких є фінансовими платіжними послугами (внесення коштів на платіжний рахунок; зняття або списання коштів з платіжного рахунку; переказ коштів з платіжного рахунку; переказ коштів з платіжного рахунку за рахунок кредиту; емісія платіжних інструментів; грошові перекази; емісія та використання платіжних операцій з електронними грошима);
  - 1.2) дві – нефінансовими (послуга ініціювання платежу; послуга надання консолідованої інформації за платіжним рахунком) [4];
- 2) низка фінансових установ автоматично отримають право на надання окремих платіжних послуг на підставі основної ліцензії на здійснення діяльності з надання фінансових послуг;
- 3) постачальники платіжних послуг зможуть здійснювати платіжні операції без обов'язкової необхідності створення та реєстрації платіжних систем.

Водночас буде встановлено вимоги до операторів платіжних систем (на сьогодні це платіжні організації платіжних систем) з метою забезпечення рівного, пропорційного та недискримінаційного доступу будь-яким авторизованим надавачам платіжних послуг до цих платіжних систем;

- 4) емітентами електронних грошей зможуть бути не лише банки, але й інші учасники платіжного ринку, що отримали відповідну ліцензію;
- 5) з'являться зрозумілі умови роботи «відкритого банкінгу» у платіжній інфраструктурі України;
- 6) буде визначено перелік рахунків для виконання платіжних операцій та порядок їх відкриття;
- 7) приділятиметься підвищена увага захисту прав користувачів;
- 8) підвищаться вимоги до забезпечення безпеки платіжних операцій[4].

Відповідно до нового законопроекту постачальниками платіжних послуг будуть виступати суб'єкти наведені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Постачальники платіжних послуг*

Назва постачальника	Характеристика
Банки	відкриватимуть банківські рахунки та надаватимуть всі види платіжних послуг на підставі банківських ліцензій;
Платіжні установи	матимуть право відкривати платіжні рахунки та надавати всі види платіжних послуг;
Установи е-грошей	здійснюватимуть випуск е-грошей
Національний банк України	надаватиме ліцензії установам
Органи державної влади	надаватимуть окремі види платіжних послуг без ліцензії, в межах своєї компетенції, визначеної профільним законодавством;
Поштові оператори	матимуть право надавати фінансові платіжні послуги та відкривати платіжні рахунки без набуття статусу фінансової установи;
Постачальники нефінансових платіжних послуг	діятимуть на підставі реєстрації НБУ, надаватимуть тільки нефінансові платіжні послуги;
Філії іноземних платіжних установ	діятимуть на підставі акредитації НБУ;
Інші фінансові установи	матимуть право надавати окремі види платіжних послуг на підставі профільного закону, відповідно до ліцензії на здійснення фінансової діяльності

*Примітка: створено автором на основі джерела [4].

Ринок платіжних послуг в Україні є досить перспективним і має можливості для свого подальшого розвитку, тому ми виділили головні, на нашу думку, перспективи та рекомендації які позитивно вплинуть на вітчизняний розвиток ринку в найближчому майбутньому:

1) На вітчизняному ринку зростатиме питома вага споживачів інноваційних платіжних послуг молодого покоління від 18 до 25 років, які є діджиталізованими і досить просто і швидко можуть навчитися новому, а також легко сприймають нововведення, і хочуть їх якомога швидко освоїти;

2) В Україні розширюється впровадження безконтактних платежів, які використовуються в Україні вже чотири роки. У 2015 році завдяки співпраці MasterCard та Ощадбанку в наших громадян з'явилася можливість здійснювати безконтактні платежі в громадському транспорті: в столичному метро, швидкісних трамваях. У київському метро це можливо за допомогою безконтактної оплати банківською картою, смартфоном, електронним годинником, NFC-кільцями. Київ став п'ятим містом в світі, після Лондона, Санкт-Петербурга, Чикаго і Бухареста, який запровадив дану технологію в себе; Технологію безконтактної оплати в метро 11-го вересня 2020 року ввели в Дніпропетровському метро, 25-го вересня 2020 року ввели в Харківському метро. Також в багатьох містах України почала з'являтися можливість оплати безконтактно в іншому громадському транспорті;

3) В Україні існують проблеми з усіма міжнародними електронними платіжними системами. Винятком можна назвати лише PayPal, проте великим гравцем по ряду причин краще PayPal з його політикою прозорості та лояльності до клієнтів. Для розвитку необхідно щоб PayPal зайшов на вітчизняний ринок, це дозволить Україні в певній мірі інтегруватися до міжнародного платіжного простору і не бути на ряду з іншими відсталими пострадянськими країнами;

4) Ширше використання криптовалюти у сфері e-commerce. Криптовалюта є безпечнішим засобом розрахунків порівняно із традиційними платіжними картками. Підґрунтям цього є застосування технології blockchain. За результатами дослідження компанії FTI Consulting у 2019 році, 70% фінансових

інститутів вважають, що технологія blockchain позитивно впливатиме на їх бізнес. На сьогодні Україна входить до десяти країн світу за кількість біткоїн-нодів у всесвітній біткоїн-мережі, лідер за кількість біткоїн-бізнесменів.

5) Відбуватиметься зростання використання віртуальних платіжних карток. Принцип її роботи полягає в тому, що при здійсненні покупки клієнт переказує гроші з основної своєї банківської картки на віртуальну і оплачує товар або послугу. Віртуальна картка приймається у всіх Інтерне-магазинах світу, за допомогою даної картки можна здійснювати будь-які платежі в мережі Інтернет, бронювати готелі, купувати білети на транспорт та оплачувати багато інших послуг.

б) Також необхідно посилення безпеки у сфері платежів. Це обумовлене зростанням кількості шахрайських дій, які відбуваються з платіжними системами.

Отже, для сталого розвитку економіки, також потрібно розвивати ринок платіжних послуг. Розвиток даного сегменту дозволить мінімізувати обсяг готівки в обігу, що в свою чергу позитивно вплине на детінізацію економіки країни. Ситуація з COVID-19 та карантинні обмеження пришвидшили зміни в платіжних звичках наших громадян у бік безготівкових розрахунків, зокрема в Інтернеті. Українці активніше переходять на безготівкові платежі та частіше користуються послугами електронної комерції. Водночас зберігається тренд зростання популярності безконтактних платіжних інструментів та розрахунків з ними.

3.2 Моделювання та прогнозування розвитку ринку платіжних послуг України

Розвиток ринку платіжних послуг Україні, має стимулюватися, як регулятором з боку Національного Банку України, так і самими фінансовими установами. В умовах ситуації, яка складається в українській та світовій економіці це насамперед, довготривала пандемія COVID-19, а також

загальносвітова рецесія, яка викликана економічною кризою в умовах пандемію, тому прогнозування розвитку ринку платіжних послуг є досить ризиковою дією.

Функціонування ринку платіжних послуг в Україні зумовлене конкуренцією, яка постійно зростає: потребою у впровадженні нових, якісних банківських послуг. Але ринок платіжних послуг стикається з багатьма проблемами (як внутрішніми, так і зовнішніми, так і форм - мажорними), які можуть впливати як негативно, так і позитивно на функціонування ринку загалом. Здійснимо узагальнення факторів впливу в таблиці 3.3

Таблиця 3.3

Вплив факторів на функціонування ринку платіжних послуг в Україні в 2020 році*

Фактори впливу	Позитивний вплив	Негативний вплив
Діджиталізація всіх процесів, у фінансових установах, надавачів платіжних послуг, створення альтернативних способів платежів, автоматизація існуючих методів проведення платежів; розвиток інтернет-технологій, активне впровадження Інтернет-банкінгу, збільшення надійності при проведенні онлайн-розрахунків, захист споживачів платіжних послуг;	+	
Дії Національного Банку України, імплементація зарубіжного законодавства, висування нових вимог до постачальників платіжних послуг, прийняття законопроекта «Про платіжні послуги»	+	
Рівень соціального забезпечення населення	+(високі доходи)	+(низькі доходи)
Слабо розвинута інфраструктура ринку платіжних карток, стримує розвиток системи в цілому;		+
Низький рівень обізнаності населення в функціонуванні ринку платіжних послуг;		+
Призупинення співпраці МВФ та України, матиме негативний вплив, як на економіку загалом, так і на розвиток ринку платіжних послуг, через відсутність фінансування даної системи.		+
Економічна криза, рецесія української економіки, недоотримання доходності бюджету.		+
Пандемія COVID-19 та карантинні обмеження які запроваджує уряд країни	+	+

*Примітка: створено автором на основі джерела [47]

Пандемія та карантинні обмеження пришвидшили зміни в платіжних звичках громадян у бік безготівкових розрахунків, зокрема в Інтернеті. Українці активніше переходять на безготівкові платежі та частіше користуються послугами електронної комерції. Водночас зберігається тренд зростання популярності безконтактних платіжних інструментів та розрахунків з ними.

Сума безготівкових операцій становила 1550,1 млрд грн або 55,2% від суми усіх операцій із картками. Торік за підсумками дев'яти місяців 2019 року цей показник становив 49,7%.

За кількістю безготівкових операцій показник ще вищий – 86 зі 100 операцій з платіжними картками здійснювалися безготівково впродовж дев'яти місяців цього року.

Кількість операцій з отримання готівки з платіжних карток зменшилася на 11,3%, а сума – на 3,3% проти дев'яти місяців 2019 року [44].

Прогнозування – процес формування наших уявлень про майбутній стан об'єкта на основі вивчення тенденцій його розвитку.

До основних принципів, на яких ґрунтується прогнозування ринку платіжних послуг України можна віднести принципи, які наведені в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Принципи прогнозування*

Принцип	Характеристика
Цільовість	означає, що при складанні прогнозу завжди переслідується певна мета, ціль;
Науковість	складання прогнозів повинно здійснюватися з урахуванням об'єктивних закономірностей розвитку економічних показників і процесів;
Збалансованість	означає, що між усіма економічними показниками і процесами, які використовуються для аналізу і прогнозування, існує певна узгодженість і залежність;
Адекватність	відповідність прогнозування тих чи інших економічних показників і процесів поставленій меті та об'єктивній реальності;
Альтернативність	розробка декількох варіантів розвитку подій з визначенням ймовірності звершення кожного із варіантів тощо.

*Примітка: створено автором на основі джерела[57]

Ринок платіжних послуг розвивається за рахунок збільшення попиту на платіжні послуги з боку населення. Можна припустити, що середня заробітна плата і обсяг безготівкових операцій, це два взаємозалежні показники. Тому в результаті збільшенням середньої заробітної плати відбувається збільшення обсягу операцій. Для побудови моделі розвитку ринку платіжних послуг потрібно дослідити динаміку середньої заробітної плати та обсягу операцій за 5 років та побудувати прогноз на 2021 рік (рис.3.5).

Рис.3.5. Динаміка обсягів середньої заробітної плати та безготівкових операцій в Україні, протягом 2015–2020 рр. та прогноз на 2021 р[38].

За результатами дослідження динаміки обсягів середньої заробітної плати та безготівкових операцій, ми спостерігаємо, що коли відбувається збільшення заробітна плата це стає поштовхом до пропорційного збільшення обсягів платіжних послуг, тому що збільшується купівельна спроможність населення, росте попит на різного роду платіжні послуги, а в свою чергу платіжним установам потрібно розвивати платіжну інфраструктуру і збільшувати пропозицію платіжних послуг за рахунок модернізації вже існуючих послуг та проведення нововведень на ринку платіжних послуг. За основу взяли

концептуальну модель розвитку ринку платіжних карток, яка базується на принципі рівності попиту та пропозиції (формула 3.1).

$$I_i^S(t) = \frac{D_i(t)}{S_i(t)} \quad (3.1)$$

де:

$I_i^S(t)$ – індекс співвідношення попиту та пропозиції по платіжним карткам i -го виду в році t ;

$D_i(t)$ – загальний обсяг попиту на платіжні картки;

$S_i(t)$ – загальна кількість випущених та активних платіжних карток;

Модель описує основні тенденції розвитку ринку послуг з використанням платіжних карток, що склалися в даному часовому періоді, кон'юнктуру цього ринку (співвідношення попиту і пропозиції). Визначається вектор важливих економічних індикаторів ринка платіжних карток – співвідношення попиту та пропозиції $I_i^S(t)$ для року t : в тому випадку, коли $I_i^S(t) > 1$, на ринку спостерігається перевищення попиту на пропозицією платіжних карток; в тому випадку, коли $I_i^S(t) < 1$, маємо протилежну ситуацію (перевищення пропозиції над попитом); при $I_i^S(t) = 1$ це є ознакою збалансованості ринку.

Також для більш цілісної картини дослідження індексу співвідношення попиту та пропозиції по платіжних картках потрібно дослідити обсяг активних платіжних карток за 5 років (рис.3.6).

Рис.3.6 Кількість активних платіжних карток в Україні за період 2015 по 2020 рр. [57]

Виходячи з моделі і даних по кількості активних платіжних карток, а також обсягах операцій, можна розрахувати індекси співвідношення попиту та пропозиції по платіжних картках (рис.3.7)

Рис. 3.7 Індекс співвідношення попиту та пропозиції по платіжних картках в Україні, протягом 2015-2020 рр, коефіцієнт [57]

З графіка ми спостерігаємо перевищення попиту над пропозицією на ринку платіжних карток, це свідчить про збільшення обсягів операцій за картками. Можна дійти висновку, що платіжна інфраструктура не завжди в повному обсязі може забезпечити той обсяг платіжних операцій, які хочуть здійснювати користувачі.

Основними гіпотезами моделі виступають:

- 1) Об'єктами дослідження є «чисті» види платіжних карток (кредитна і дебетова); однак на ринку платіжних карток (особливо за кордоном) мають поширення «змішані» види платіжних карток (дебетово-кредитові), які більш зручні для клієнта і надають більш широкий комплекс послуг, немає поділу по видам платіжних карток;

- 2) Розглядається лише один вид валюти на карткових рахунках, хоча є рахунки карток і в інших валютах;
- 3) Основними споживачами платіжних карток в моделі вважаються фізичні особи (тобто населення); в той же час реально частина клієнтської бази ринку карток представлена юридичними особами;
- 4) Не розглядається вплив розвитку інфраструктури на ринок платіжних карток. Так, розвиток мережі POS-терміналів в торгівлі є важливим фактором просування платіжних карток на ринку банківських послуг.

Як ми бачимо з моделі, в Україні гостро стоїть питання розвитку платіжної інфраструктури, тому Національний банк розпочав роботу над реалізацією проекту впровадження міжнародного стандарту обміну платіжними повідомленнями ISO20022 відповідно до Стратегії розвитку фінансового сектору України та розвитку платіжної інфраструктури України.

Платіжна інфраструктура України перейде на міжнародний стандарт ISO 20022 до кінця 2021 року. Стандарт ISO 20022 – це технологічна платформа, яка дає можливість спростити механічні процеси при здійсненні платежів, переносити більше супровідної інформації про платіж. Відповідно, це здешевить транзакції, підвищить гарантованість їх доставки. У майбутньому це дозволить спростити взаємодію між українськими та міжнародними платіжними системами завдяки використанню зрозумілих і загальноприйнятих у світі стандартів. Національний банк активно працює над проектом з розвитку платіжної інфраструктури України на базі міжнародного стандарту ISO 20022. Його метою є модернізація фінансової інфраструктури України, покращення конкурентоспроможності нашої країни та її інтеграція зі світовими ринками. Зазначається, що серед головних переваг використання міжнародного стандарту ISO 20022 в платіжній інфраструктурі України: гармонізація українського платіжного простору зі світовим; включення нових гравців платіжного ринку та платіжних інструментів відповідно до другої платіжної директиви ЄС (PSD2) і введення нових та розширення функціонального наповнення існуючих платіжних інструментів на користь банків та їх клієнтів. Крім того, перехід на

міжнародний стандарт дозволить реалізувати нові автоматизовані процеси, які покривають повний життєвий цикл платежів, підвищити рівень обслуговування, ефективності та прозорості платежів, розширити реквізити платежів додатковою інформацією, а також посилити захист інформації

Поширення COVID-19 підштовхує світ шукати шляхи для протидії їй. Національний банк України також прагне допомогти банківській системі, бізнесу та громадянам запобігти розповсюдженню вірусу. Тому саме зараз звичка до безготівкових розрахунків може стати у нагоді. Так, у цей період можна:

- 1) замовляти і оплачувати продукти та товари онлайн;
- 2) не відвідувати банківські відділення і обрати дистанційне обслуговування;
- 3) здійснювати комунальні платежі за допомогою онлайн-сервісів банків чи платіжних операторів;
- 4) у транспорті користуватися безготівковою оплатою за допомогою платіжної або транспортної картки.

Національний банк України зможе, на період карантинних обмежень, здійснювати дистанційні безвиїзні перевірки для контролю за дотриманням вимог законодавства України з питань діяльності платіжних систем та переказу коштів платіжними організаціями платіжних систем та їх учасниками, а також операторами послуг платіжної інфраструктури.

Отже, для розвитку і успішного функціонування ринку, потрібно щоб відбувалося зростання економіку України в свою чергу збільшення заробітної плати населення матиме позитивний вплив на збільшення обсягу та кількості платіжних послуг, які громадяни бажатимуть отримати. Але, як ми бачимо, з даної моделі платіжна інфраструктура не завжди в повному обсягу може забезпечувати потреби користувачів. Тому потрібно проводити спільну роботу НБУ та фінансових установ для розвитку в першу чергу платіжної інфраструктури.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Під час опрацювання теми дипломної роботи було проведено поглиблений аналіз ринку платіжних послуг в умовах Євроінтеграції України до Європейського Союзу. Дана тема є досить актуальною в сучасних реаліях, коли ринок платіжних послуг, з кожним роком все більше розвивається і на ньому з'являються нові гравці, які в свою чергу пропонують більш альтернативні платіжні послуги і мають більш діджиталізовану систему, ніж традиційні надавачі послуг.

Варто звернути увагу, що за даними Національного банку, в Україні все ще дуже високий рівень використання готівки в економіці. Відношення грошової бази до рівня ВВП становить 15%, що значно більше, ніж у європейських країнах. Наприклад, у Швеції, Норвегії і Данії цей показник на рівні 2%, у Польщі – 7,5%. Цей показник негативно впливає на систему електронних платежів та в деякій мірі стримує розвиток ринку платіжних послуг.

Ми розглянули поняття «платіжна послуга» в наукових та нормативних актах України, найбільш коректним, на нашу думку, є визначення «платіжної послуги», яке наведе в постанові про здійснення операцій з використання електронних платіжних засобів – діяльність щодо забезпечення виконання платіжних операцій з використанням спеціального платіжного засобу, яка здійснюється постачальниками платіжних послуг. Разом з тим, це визначення можна доопрацювати, зокрема платіжна послуга – це діяльність щодо забезпечення виконання платіжних операцій з використанням спеціального платіжного засобу, яка здійснюється постачальниками платіжних послуг на вимогу споживачів платіжних послуг, і для задоволення потреб користувачів платіжною послугою. Також в даному розділі було розглянуто визначення «ринку платіжних послуг» – це сукупність учасників платіжного ринку та правовідносин між ними щодо надання платіжних послуг.

Найбільш популярними серед населення України виступають – карткові платіжні системи(кількість операцій в 2019 році – 4879 млн шт. на загальну суму 3424 млрд грн). В той час найбільшу суму платежів та переказів здійснено в СЕП – 32,5 млрд грн, а їй загальна кількість становила – 384 млн шт. За жовтень 2020 року, загальна кількість емітованих карток в обігу становила 73,4 млн шт, кількість активних карток – на жовтень 2020 року – 38,4 млн шт. В розрізі

карткових платіжних систем: MasterCard(48,2 млн шт або 65,8%); Visa(24,5 млн шт або 33,4%); Простір(0,6 млн шт або 0,8%); інші(0,1%).

На прикладі АТ «УКРСИББАНКУ» було проведено аналіз діяльності внутрішньобанківської платіжної системи грошових переказів «За Мить». Дана система дозволяє з мінімальними витратами здійснювати перекази в національній валюті в межах України та миттєво отримувати гроші після здійснення переказу. За допомогою системи «За мить» здійснюється значний обсяг операцій, проводяться операції з прийому та виплати коштів, між фізичними особам та юридичними особами на користь фізичних осіб.

Ми розробили рекомендації для підвищення інтересу громадян країни до активного користування платіжними послугами: сприяти детінізації економіки, мінімізувати рівень грошових потоків у тіньовому секторі; спростити проведення розрахунків онлайн, знизити ризики і можливість втрати грошей при здійсненні різного роду платежів, мінімізувати комісійні при розрахунках онлайн; створити умови, при яких торговельним мережам, комунальним підприємствам і транспортним організаціям стане економічно вигідно одержувати платежі через онлайн; покращення фінансової грамотності населення в питаннях проведення даних послуг; запуснути процеси діджиталізації всіх аспектів, це стане поштовхом до змін у відносинах між банками, небанківськими установами та їх клієнтами; розвивати інфраструктуру платіжного ринку.

Отже підсумовуючи все вище сказане, можна дійти висновку, що розвиток сфери платіжних послуг в Україні матиме позитивний вплив на економіку загалом. Потрібно розвивати інфраструктуру не тільки в великих містах, а й в селах та інших населених пунктах. Стан ринку платіжних послуг в Україні можна назвати, як задовільний та в стані розвитку. Для інтеграції вітчизняного ринку у міжнародний платіжних послуг, необхідно в першу чергу підписаний Законопроект «Про платіжні послуги», який вже зареєстрований на сайті Верховної Ради України, та провести ряд важливих реформ для ринку. Потрібно щоб були відповідні кроки, як з боки регулятора, так і самі фінансові установи, надавачі платіжних послуг, хотіли розвиватися і відповідати міжнародним стандартам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1) Про платіжні системи та переказ коштів в Україні чинний, поточна редакція від 13.02.2020 року, підстава – 440-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.
- 2) Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів: постанова від 05.11.2014 року, редакція від 10.12.2019, підстава – v0142500-19 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0705500-14>.
- 3) Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: інструкція від 21.01.2004 року, редакція від 13.01.2020, підстава - v0127500-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>
- 4) Про платіжні послуги: законопроект від 31.01.2020 року. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/startuye-publichne-obgovorennya-propozitsiy-nbu-do-zakonoprojektu-pro-platijni-poslugi>.
- 5) Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 року, редакція від 20.03.2020, підстава – 524-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.
- 6) Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 року, редакція від 02.04.2020, підстава – 540-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
- 7) Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів: положення від 05.11.2014 року, редакція від 10.12.2019, підстава – v0142500-19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0705500-14>.
- 8) Шамраєв А.В. Грошова складова платіжної системи: правовий та економічний підходи: гроші і кредит, 2000. 38-42 с.
- 9) Чайковський Я. І. Платіжні системи: навчальний посібник: Карт–бланш, 2012. – 22 с.
- 10) Інноваційні платіжні послуги як інструмент розвитку торгівлі. Стаття. URL: <http://oaji.net/articles/2016/1900-1479118866>.
- 11) Платіжна послуга визначення поняття. Господарське право. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/6825/1/Adabashev_2014.

- 12) Суб'єкти ринку платіжних послуг. Постанова Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/proekt_27092018.pdf?v=4.
- 13) Платіжні інструменти. Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=125410&cat_id=22918282.
- 14) Перехід від традиційних до альтернативних платіжних послуг. Новини та події. 28.02.2019. URL: <https://www.bankingcircle.com/what-are-alternative-payment-methods-027964>.
- 15) Альтернативні платіжні послуги та їх види. Електронний журнал. 2019. URL: <https://www.emerchantpay.com/insights/what-is-an-alternative-payment-method-and-why-does-your-business-need-it/>.
- 16) Види альтернативних платіжних послуг. Електронний журнал. 2016. С.14. URL: https://data.unit.city/fintech/fgt34ko67mok/fintech_in_Ukraine_2018_ua.pdf.
- 17) Друга платіжна директива(PSD2), директива Євросоюзу, щодо направлення розширення конкуренції на ринку платіжних послуг. URL: https://ec.europa.eu/info/law/payment-services-psd-2-directive-eu-2015-2366_en.
- 18) Директива з електронних грошей (EMD), діяльність емітентів електронних грошей, щодо постачання послуг. URL: <https://iqdecision.com/jeto-nuzhno-znat-direktiva-es-po-jelektronnym-dengam/>.
- 19) Перспективи розвитку ринку платіжних послуг в Україні. Стаття. URL: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v26/8.pdf>.
- 20) Перша платіжна директива(PSD1), директива Євросоюзу, щодо надання пояснень в розуміння ринку платіжних послуг. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32007L0064>.
- 21) Реєстр платіжних систем, учасників та операторів послуг платіжної інфраструктури. URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments>.
- 22) Про платіжні системи та переказ коштів в Україні чинний, поточна редакція від 13.02.2020 року, підстава – 440-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.

- 23) Вовчак О.Д. Платіжні системи: навчальний посібник: Знання, 2008. – 341с.
- 24) Kokkola T. The payment system Payments, securities and derivatives, and the role of the Eurosystem: ECB, 2010. – 25 p.
- 25) Черномор В.О. Сутність, структура і основні бізнес-процеси в карткових платіжних системах: економічний простір, 2016. – 164 с.
- 26) Коробейникова О.М. Теоретично-методологічний аналіз сутності локальних платіжних систем: сучасна економіка: проблеми, тенденції, перспективи, 2013. – 94 с.
- 27) Бабух І.Б. Інституціональний підхід до аналізу платіжної системи, як самостійної сфери економічних відносин: Гроші, фінанси, кредит, 2016. – 106 с.
- 28) Директива 2007/64/ЄС, Європейського Парламенту та Ради, визначення поняття платіжна система. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007L0064&from=en>.
- 29) Банк міжнародних розрахунків, визначення платіжної системи. URL: <https://www.bis.org/cpmi/publ/d68.pdf>.
- 30) ФРС США, політика Федеральної резервної системи щодо ризику платіжної системи. URL: https://www.federalreserve.gov/paymentsystems/files/psr_policy.pdf. (Дата звернення 03.06.2020)
- 31) Перелік системно важливих, соціально важливих та важливих платіжних систем в Україні. Новини. 13.03.2020. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/viznacheno-perelik-sistemno-vajlivih-sotsialno-vajlivih-ta-vajlivih-platijnih-sistem-v-ukrayini>.
- 32) Платіжна інфраструктура ринку в Україні в розрізі банків URL: <https://bank.gov.ua/ua/payments>.
- 33) Внутрішньобанківська платіжна система FRESEND. URL: <https://creditnepr.com.ua/pryvattym-osobam/groshovi-perekazy/perekazy-po-ukrayini/groshovi-perekazy-freesend>
- 34) Платіжна система «Аваль-Експер». URL: https://ex.aval.ua/personal/everyday/money_transfers/express/vartist/.

- 35) «Гроші блискавкою» – внутрішньобанківська система переказів. URL: <https://kredobank.com.ua/private/inshe/groshovi-perekazi/hroshi-blyskavkoju>.
- 36) Внутрішні перекази UKRSIBBANK «За мить». URL: https://my.ukrsibbank.com/ua/personal/operations/money_transfers/.
- 37) Внутрішньобанківська платіжна система «EximCash». URL: <https://www.eximb.com/ua/business/pryvatnym-klientam/pryvatnym-klientam-rko/groshovi-perekazy/perekazy-eximcash/taryfy-eximcash.html>.
- 38) Звіт про оверсайт платіжних систем. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Report_oversight_2019.pdf?v=4.
- 39) Платіжна система American Express. URL: https://business.americanexpress.com/ru/~/_media/Files/GCP/ru/678110027AEPS%20Rules11092014RUR.pdf.
- 40) Міжнародна платіжна система UnionPay International. URL: <https://vctr.media/union-pay-launch-ukraine-9635/>.
- 41) Небанківські платіжні системи та їх характеристика. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Report_oversight_2019.pdf?v=4.
- 42) Характеристика платіжної системи «PAYPONG» URL: <https://paypong.ua/about/legalinf>.
- 43) Платіжна система «City24» її характеристика. URL: <https://www.city24.ua/default/about#AboutUs>.
- 44) Платіжні картки в 2020 року, обсяг і частка на ринку. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/PS_platizhni_kartky_graf_2020-Q1.jpg?v=4
- 45) Друга платіжна директива(PSD2), директива Євросоюзу, щодо направлення розширення конкуренції на ринку платіжних послуг. URL: https://ec.europa.eu/info/law/payment-services-psd-2-directive-eu-2015-2366_en.
- 46) Директива з електронних грошей (EMD), діяльність емітентів електронних грошей, щодо постачання послуг. URL: <https://iqdecision.com/jeto-nuzhno-znat-direktiva-es-po-jelektronnym-dengam/>.
- 47) Перспективи розвитку ринку платіжних послуг в Україні. Стаття. URL: <http://www.sci-notes.mgu.od.ua/archive/v26/8.pdf>.

48) Перша платіжна директива(PSD1), директива Євросоюзу, щодо надання пояснень в розуміння ринку платіжних послуг. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32007L0064>.

49) Нормативно-правовими актами ЄС у сфері платіжних послуг. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/na018697-03#Text>

50) Кошонько О.В., Капустяк Ю.І ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ/ Глобальні та національні проблеми економіки. - 2016. - URL: <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/150>.

51) Лебедик Г.В. Стан та перспективи організації безготівкових розрахунків в Україні// Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2016. – №6. – С. 167.

52) Оверсайт платіжних систем. – URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123487

53) Коваль Н. Особливості функціонування платіжних систем України на сучасному етапі їх розвитку / Н. Коваль. – URL: <http://economy.nauka.com.ua>.

54) Розвиток платіжної інфраструктури України. – URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/10843436-platizhna-infrastruktura-ukrajini-pereyde-na-mizhnarodniy-standart-nbu.html>.

55) Стратегічні цілі розвитку фінансової інклюзії. – URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.

56) Законопроект України «Про платіжні послуги». – URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70412.

57) Статистична інформація про кількість активних платіжних карток. – URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/xVnwkMWIN1ApSVu>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Визначення поняття «платіжна система»*

	Джерело	Визначення
Платіжна система	О.Д. Вовчак	Набір платіжних інструментів, банківських процедур і, як правило, міжбанківських систем переказу коштів, поєднання яких забезпечує грошовий обіг разом з інституційними й організаційними правилами та процедурами, що регламентують використання цих інструментів і механізмів [23]
	Т. Коккола	Офіційна угода на основі приватного договору або законодавства з кількома членами, загальними правилами і стандартизованими механізмами для передачі, клірингу, неттингу та/ або погашення грошових зобов'язань, що виникають між його членами [24]
	В.О. Черномор	Установа (платіжна організація платіжної системи) або сукупність установ (платіжна організація, учасники платіжної системи та оператори послуг платіжної інфраструктури), які надають послуги з переказу грошей або здійснення платежів у межах встановлених в системі правил і процедур з використанням спільної інфраструктури. Обов'язковими функціями платіжної системи є комунікаційна і розрахункова [25]
	О.М. Коробейникава	Сукупність фінансових інститутів, що здійснюють операційну, координаційну, консультаційну та інші види діяльності у сфері здійснення платежів і розрахунків в економіці та (або) її окремих секторах [26]
	І.Б. Бабух	Самостійна сфера економічних відносин з точки зору інституціонального підходу та особливого інституту ринкової економіки і грошової системи [27]
	Директива 2007/64/ЄС	Система переказу грошових коштів з офіційно визначеними та стандартизованими правилами обробки, клірингу та/або розрахунку платіжних трансакцій [28]
	Банк міжнародних розрахунків	Набір платіжних інструментів, банківських процедур і, як правило, міжбанківських систем переказу коштів, поєднання яких забезпечує грошовий обіг у країні або певній валютній зоні [29]
	Федеральна резервна система США	Набір інструментів, процедур та правил для переказу коштів між або серед учасників [30]

*Примітка: Розроблено автором за джерелами [23,24,25,26,27,28,29,30]

Внутрішньобанківські платіжні системи України на 2020 рік*

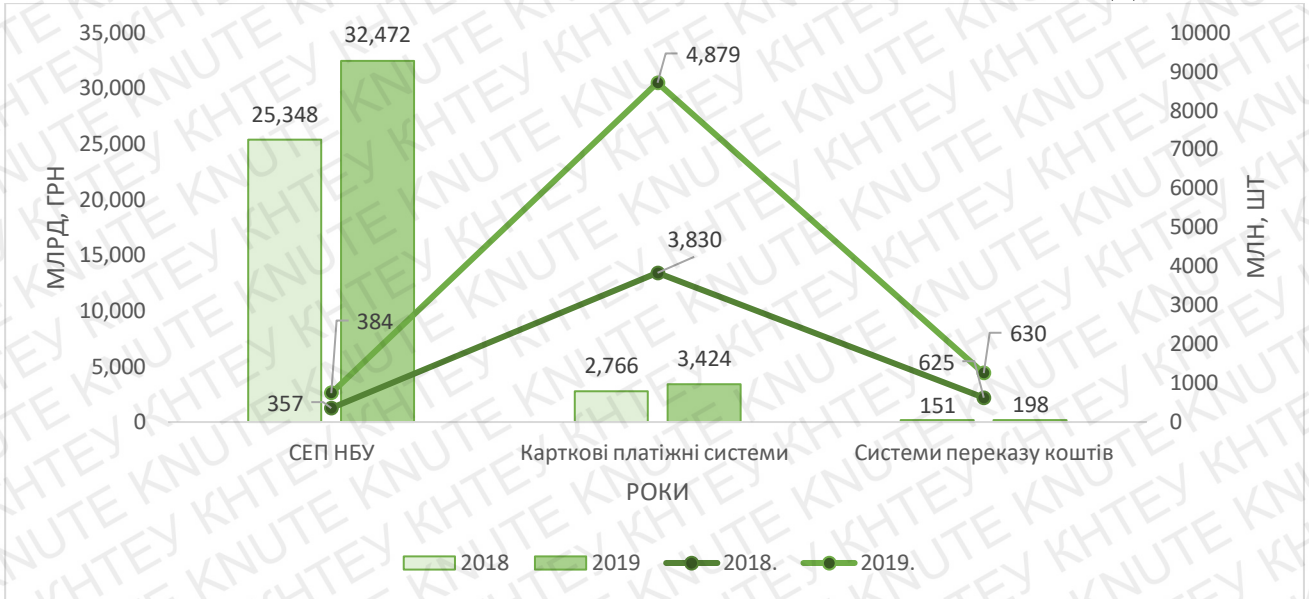
Назва системи	Характеристика
FREESEND	платіжною організацією виступає ПАТ «БАНК КРЕДИТ ДНІПРО», за допомогою системи FREESEND можна як надіслати, так і отримати переказ. Система FREESEND представлена на території України 37 відділеннями, комісія становить 0,5% від суми грошових коштів, але не менше 10 гривень. Надіслати і отримати грошовий переказ можна у відділеннях банку [33].
«Аваль-Експрес»	платіжна система власником якої виступає АТ «Райффайзен Банк Аваль», здійснюються грошові перекази між фізичними особами, на території України(крім АР Крим та населених пунктів тимчасово окупованої території Донецької та Луганської областей). Сума комісії залежить від суми переказу коштів [34].
PowerPay	функціонує на базі банку АТ « Банк «Січ», у лютому внутрішньобанківська платіжна система InNovaPay.UA змінила назву на PowerPay [32].
«Гроші блискавкою»	дозволяє без відкриття поточного рахунку отримувати та переказувати грошові кошти в гривнях по Україні протягом п'яти хвилин. Банк приймає перекази від фізичних осіб та здійснює їх виплату в мережі відділень АТ «КРЕДОБАНК» в Україні. Для здійснення трансакції достатньо з'явитися у відділенні банку з паспортом та ІНН, заповнити бланк переказу, внести до каси потрібну суму [35].
«Металкарт»	становить платіжну система, операції якої проводяться за допомогою карток, термін дії яких становить 10 років, платіжною організацією якої виступає АТ «МетаБанк» [32].

Продовження дод. Б

UKRSIBBANK «Замість»	перекази можуть здійснюватися між фізичними особами, юридичними особами на користь фізичних осіб. Вартість переказів становить від 1 гривні, відправлення у будь-який час доби через UKRSIB online, виплата переказу є безкоштовною, отримати кошти можна в будь-якому відділення або за допомогою онлайн системи даного банку [36].
EximCash	АТ «Укресімбанк» виступає платіжною організацією «EximCash». Надає перелік послуг, виплата та відправлення коштів, в межах України, комісія на платежі коливається від 1 до 3% [37].
Unite Express	надає можливість грошових переказів в будь-яке відділення «ЮНЕКС БАНК». Для отримання і відправлення потрібно паспорт і контрольний номер, який надається під-час створення платежу [32].
АКОРДБАНК-ЕКСПРЕС	забезпечує миттєвий переказ фізичних осіб без відкриття поточного рахунку в межах України в національній валюті через мережу відділень ПуАТ «КБ «Акордбанк». Комісія становить 0,5% від суми, мінімум 10 гривень [32].

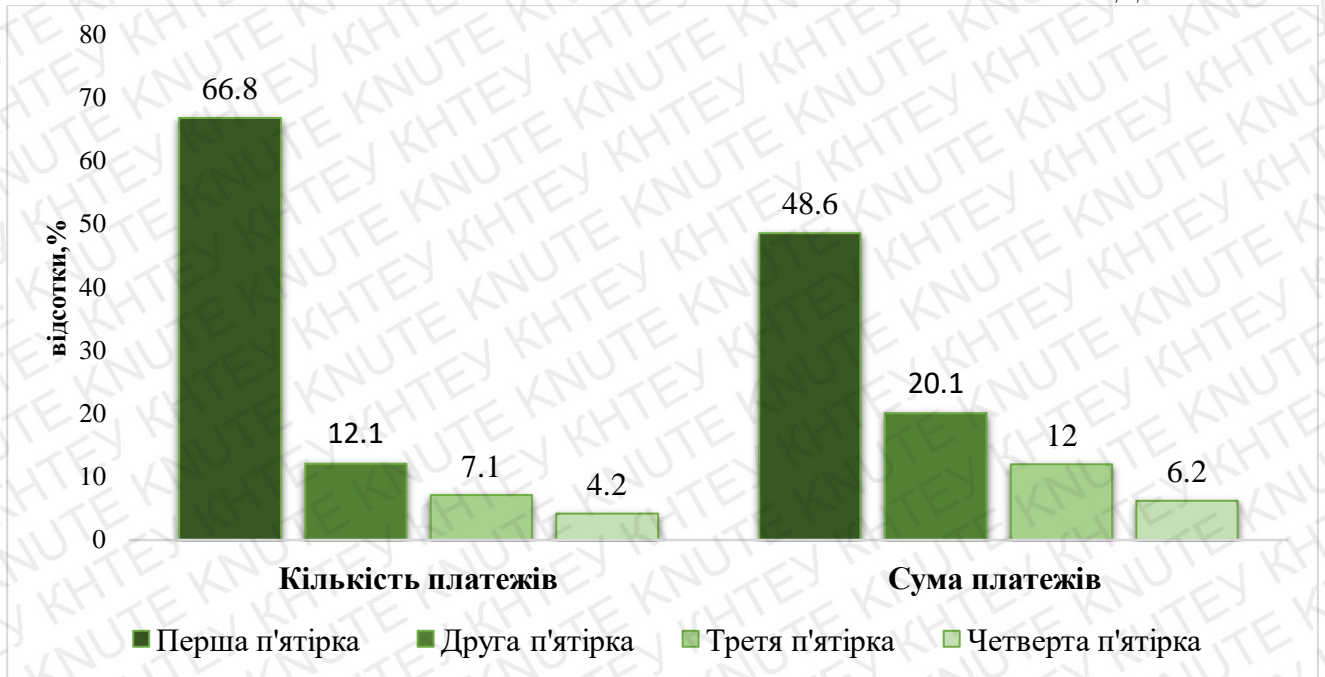
*Примітка: Розроблено автором за джерелами [32,33,34,35,36,37]

Додаток В

Обсяг та кількість платежів і переказів у межах України протягом 2018-2019 рр.

*Примітка: побудовано автором на основі джерела [38]

Розподіл операцій між найбільшими учасниками СЕП України у 2019 році, %*

*Примітка: побудовано автором на основі джерела [38]

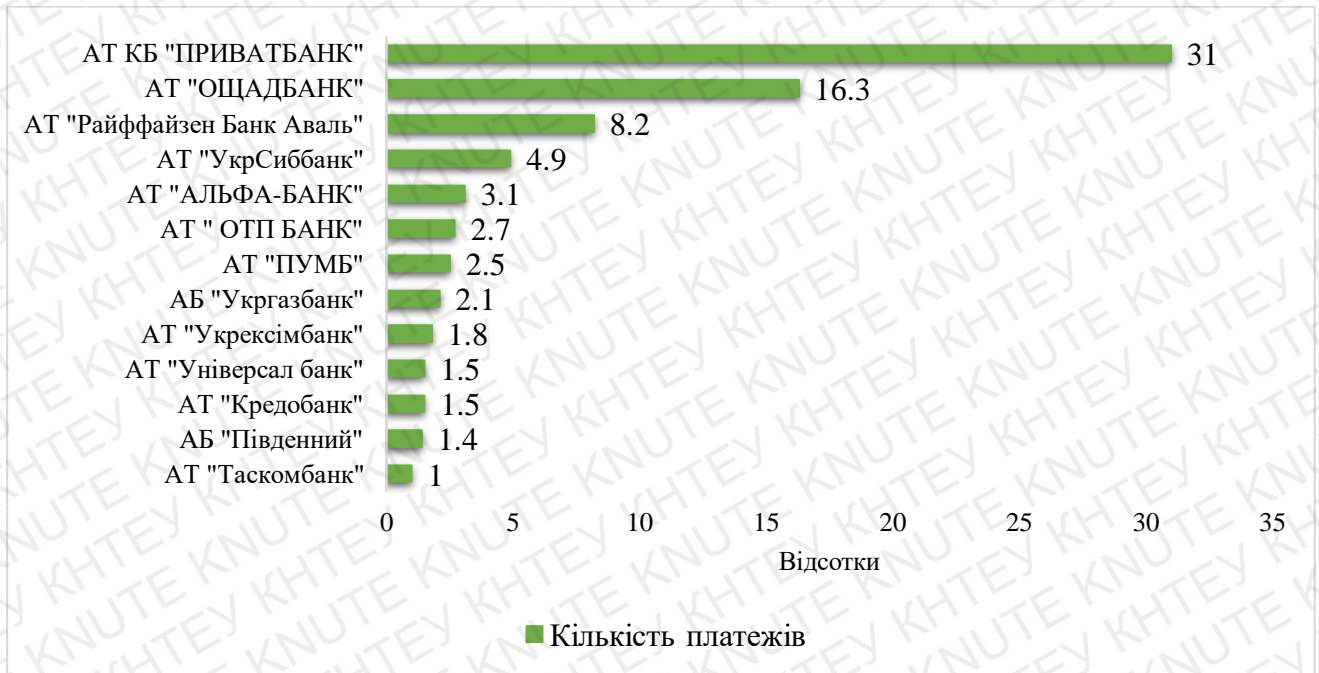

Рис. Д.1 Розподіл кількості операцій між учасниками СЕП України, які є системно важливими банками, в 2019 році, %

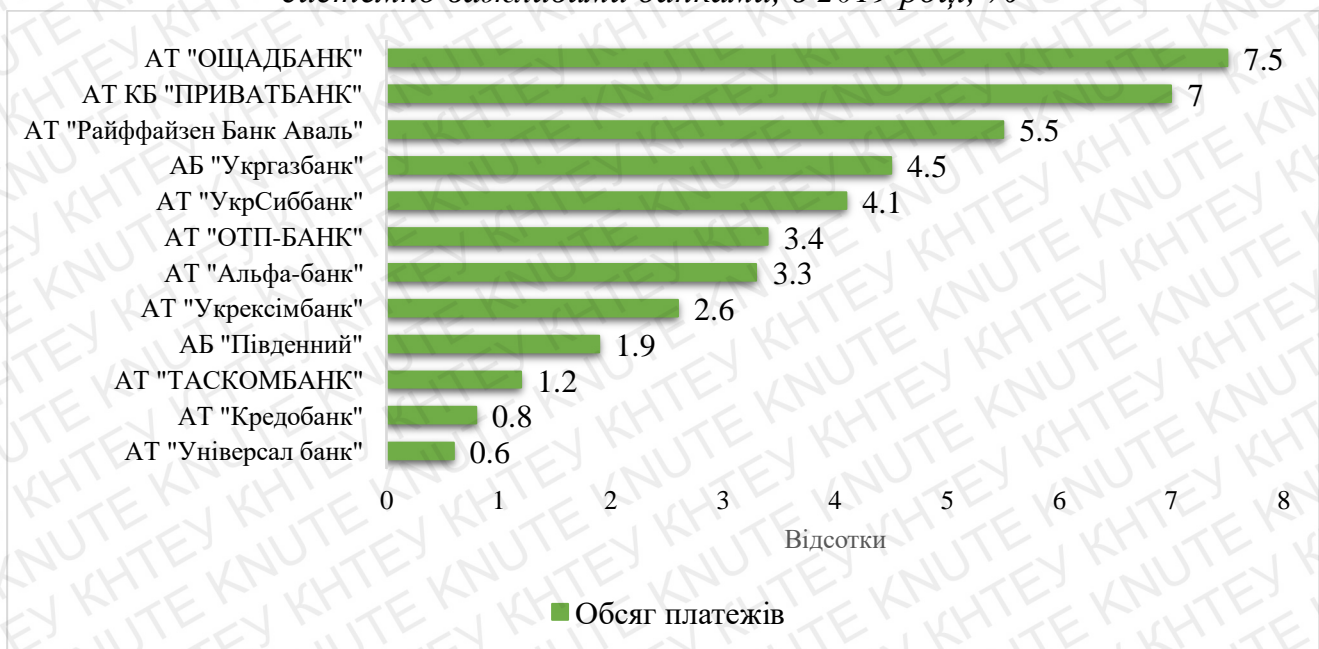

Рис. Д.2 Розподіл обсягів платежів між учасниками СЕП України, які є системно важливими банками, в 2019 році, %*

*Примітка: побудовано автором на основі джерела [38]

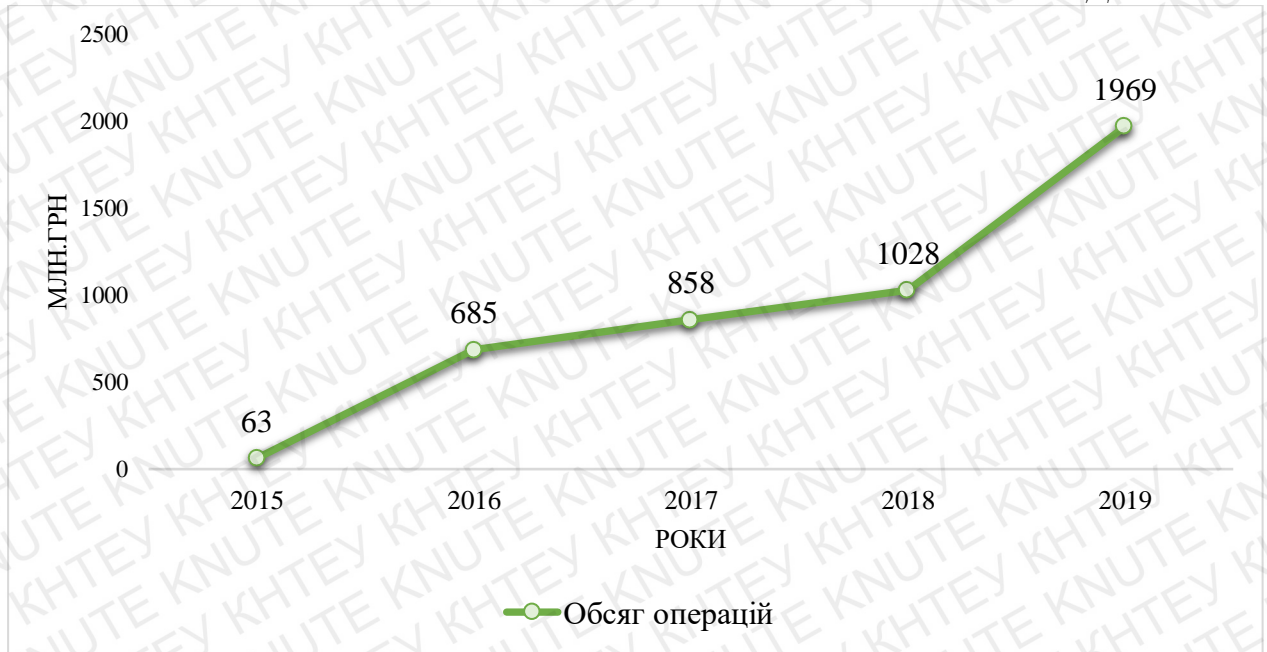

Рис. Е. 1 Обсяг операцій здійснених із використанням платіжних карток «ПРОСТІР» в Україні за період 2015-2019 рр.

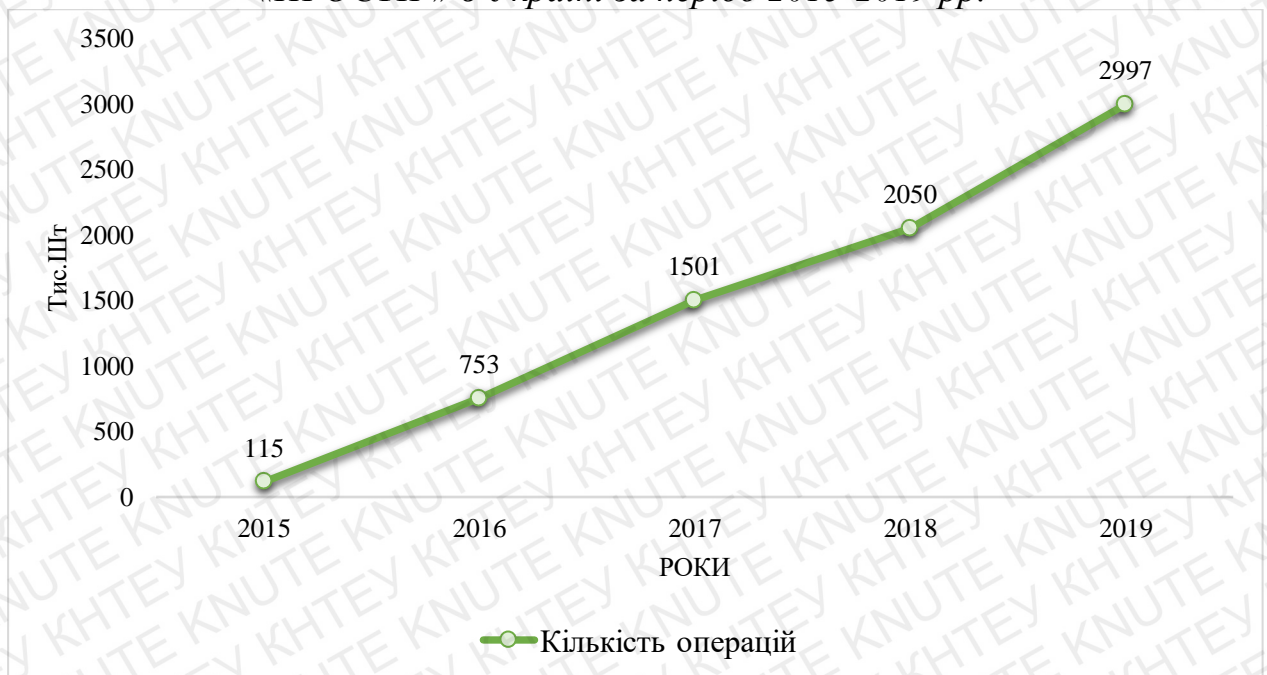

Рис. Е. 2 Кількість операцій здійснених із використанням платіжних карток «Простір» в Україні, за період 2015-2019 рр*.

*Примітка: побудовано автором на основі джерела [38]

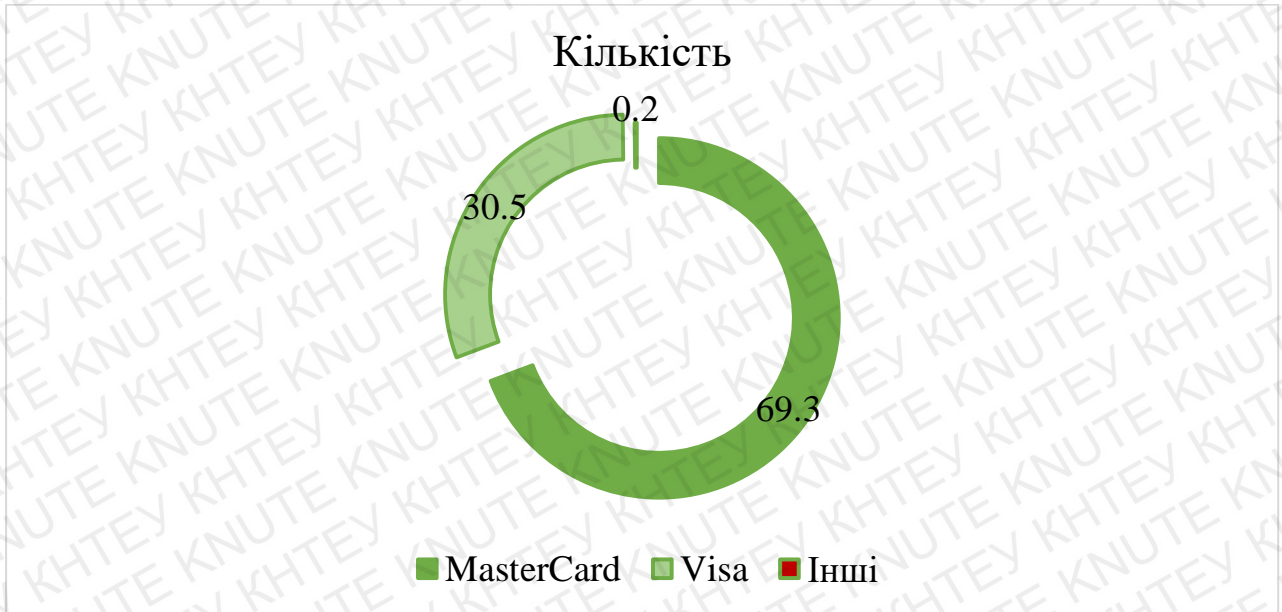

Рис. Ж. 1. Кількість проведених операцій за допомогою карток MasterCard, Visa та інші, в Україні, у 2019 році, %

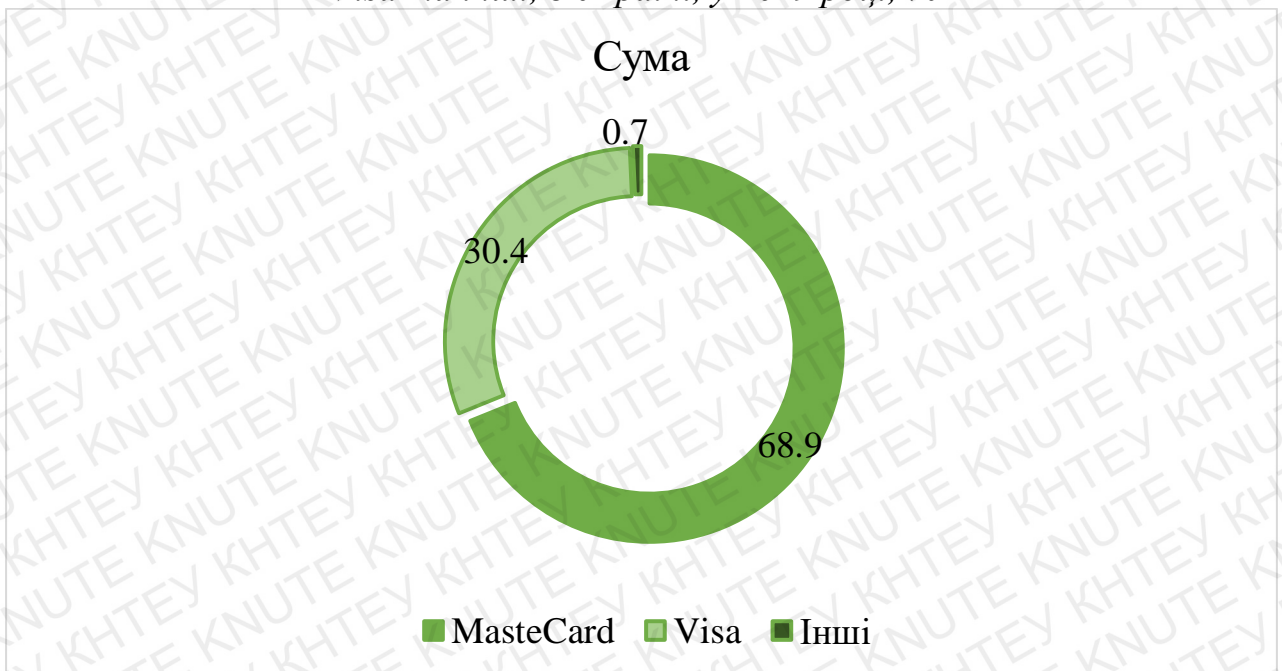
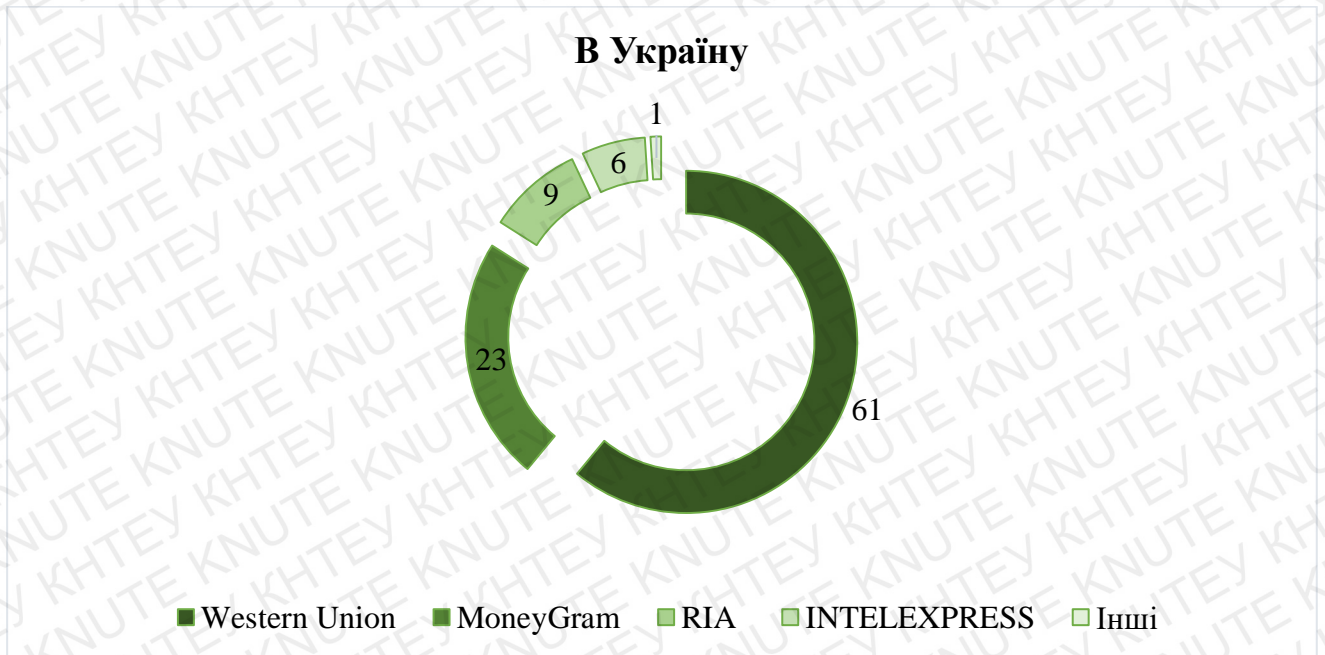

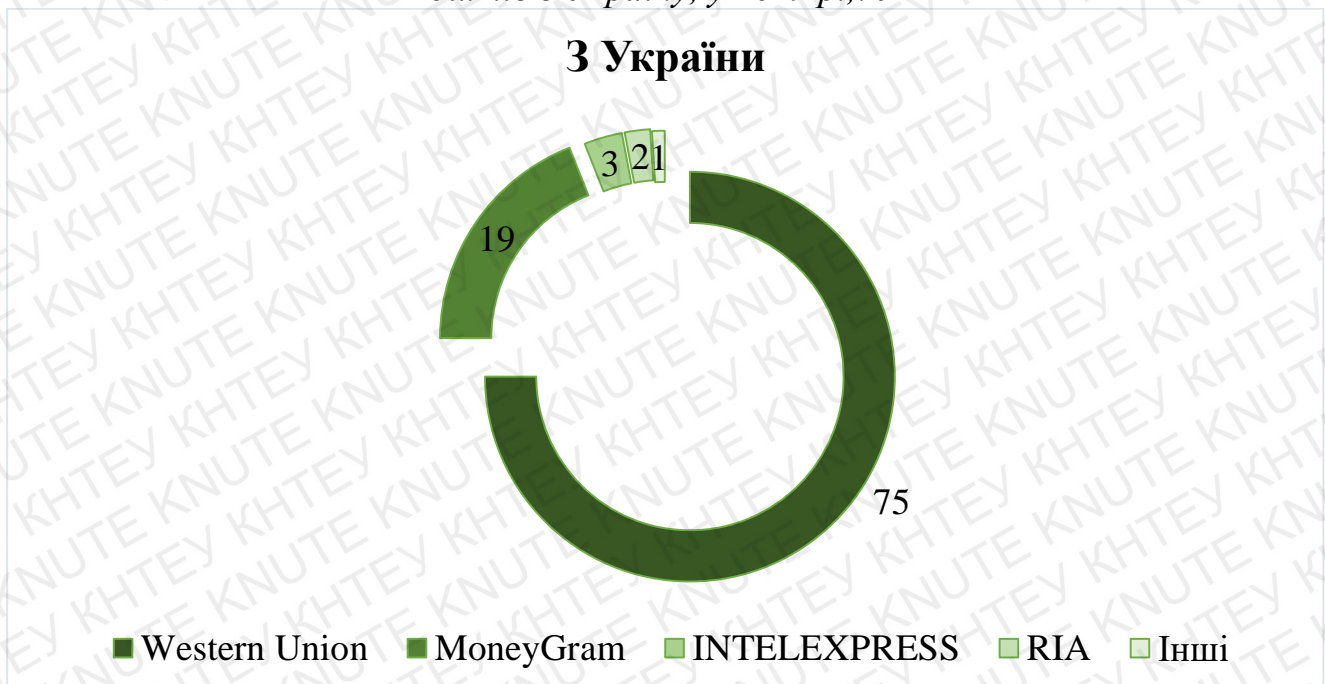
Рис. Ж. 2. Обсяг проведених операцій за допомогою карток MasterCard, Visa та інші, в Україні, у 2019 році, %

Примітка: побудовано автором на основі джерела [38]

Рис. II. 1 Розподіл операцій виконаних через міжнародні системи переказу коштів в Україну, у 2019 р., %

Рис. II. 2 Розподіл операцій виконаних через міжнародні системи переказу коштів з України, у 2019 р., %*

Примітка: побудовано автором на основі джерела [38]

Оператори послуг платіжної інфраструктури в Україні у 2020 році*

Назва оператора	Види послуг
ТОВ «ІКС ПЕЙ ГРУП»	здійснення операційних та інших технологічних функцій, що забезпечують використання електронних грошей; операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
ТОВ «ПЕЙСЕЛЛ»	здійснення операційних та інших технологічних функцій, що забезпечують використання електронних грошей
ТОВ «ПЛАТЕЖІ ОНЛАЙН» («Platon», «PLATON»)	операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
ПрАТ «Український процесінговий центр»	процесинг ПРОСТІР; операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
ТОВ «ПЕЙ ПЛЕЙС УКРАЇНА»	операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
ТОВ "ЕЙСІ ДІСІ ПРОЦЕСІНГ"	операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
ТОВ "ХОТЛАЙН"	операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
ТОВ "ПРОКАРД"	процесинг; операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
ТОВ «АЙГАМА»	процесинг; кліринг; операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
ТОВ "АЙТІ СОЛЮШЕНС"	процесинг; кліринг; операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів та електронних грошей
ТОВ "УКРКАРТ"	процесинг, операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
ТОВ "СТАРМАНІ"	здійснення операційних та інших технологічних функцій, що забезпечують використання електронних грошей
АТ "УКРКАРТ"	кліринг; процесинг; операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів

ТОВ "ПОРТМОНЕ"	операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
ТОВ "УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДАТА ЦЕНТР"	операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
ТОВ "ТАС ЛІНК"	процесинг; операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
ПрАТ "Українська фінансова мережа"	процесинг; операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
ТОВ "Бенефіт Системс"	процесинг; здійснення операційних та інших технологічних функцій, що забезпечують використання електронних грошей
КОМПАНІЯ ПРОФІКС	здійснення інформаційних та інших технологічних функцій щодо переказу коштів
ТОВ "ІЗІТРАНСФЕР"	здійснення операційних, інформаційних та інших технологічних функцій, що забезпечують використання електронних грошей та переказу коштів
ТОВ "ЕІАЙ ФІНТЕК"	операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
ТОВ "ФІНАНСОВА ЛІНІЯ"	процесинг; здійснення операційних та інших технологічних функцій, що забезпечують використання електронних грошей;
ТОВ "ФІНАНСОВЕ СЕРВІС БЮРО"	інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
ТОВ "МОССТ"	процесинг; кліринг; операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
ТОВ "ЛІБРА-КОНСАЛТ"	процесинг; операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
ТОВ "УАПРОМ"	операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів;
ТОВ "УНІТ"	операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
ТОВ "ФІНТЕХ ПРОЦЕСИНГ"	операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів
ТОВ "ІЗІ СОФТ"	процесинг НПС "ПРОСТІР"

ТОВ "ГЛОБАЛМАНІ"	кліринг; процесінг; здійснення операційних та інших технологічних функцій, що забезпечують використання електронних грошей
ТОВ "СИСТЕМ ГРУП УКРАЇНА"	технічний еквайр ПРОСТІР
ТОВ "ЛОГМАТІК"	операційні, інформаційні та інші технологічні функції щодо переказу коштів; процесинг

*Примітка: розроблено автором на основі джерела [32]

Платіжні системи, платіжною організацією яких є банк*

Назва системи	Характеристика
«Глобус»	створена для здійснення переказів коштів від фізичних та юридичних осіб на користь фізичних осіб», платіжною організацією виступає АТ «КБ «Глобус»;
«Система термінових переказів «Швидка копійка»	власна платіжна система Ощадбанку, за допомогою якої можна здійснювати переказ без відкриття рахунку;
«TELEGRAF»	система переказу коштів, яка здійснюється на базі платіжної організації АТ «ПРАВЕКС-БАНК»;
«PrivatMoney»	система грошових переказів «ПриватБанку», за допомогою якої можна відправляти грошові кошти у понад 100 країн світу. Перекази по Україні здійснюються в гривнях, доларах США і євро, за межі України перекази – у доларах США і євро.
«FLASHPAY»	функціонує на базі ПрАТ «БАНК ФАМІЛЬНИЙ». Забезпечує можливість здійснення переказу готівки фізичними особами та ФОП без відкриття рахунку.
«IBOX MONEY TRANSFER»	міжнародна платіжна система, миттєві перекази в та за межами України, платіжною організацією виступає АТ «Айбокс Банк».
«Welsend»	міжнародна система грошових переказів, створена АБ «УКРГАЗБАНК». Перекази здійснюються між фізичними особами, дозволяються здійснювати перекази на будь-яку платіжну картку банку емітента

*Примітка: Розроблено автором за джерелами [32]

**Платіжні системи, платіжною організацією яких є небанківська
установа***

Розрахункова Фондова Система»	система служить для розрахунків за угодами щодо цінних паперів, перекази коштів проводиться виключно у безготівковій формі та у національній валюті. Платіжною організацією виступає ПАТ «ФК «Сучасні кредитні технології».
«NovaPay» (ТОВ «ПОСТ ФІНАНС»)	система переказу коштів, займає найбільшу частку на ринку у межах України 43,0% ринку внутрішніх грошових переказів, виступає соціально важливою платіжною системою. Займає 23,3% ринку переказів в своєму сегменті, позиціонує себе як система миттєвих переказів, разом із «NovaPay» в 2019 році здійснили переказів на суму 5,1 млрд дол. США
«MOSST Payments»	надає послуги операційні, інформаційні та інші технологічні функції з переказу коштів, кліринг та процесинг.
«PAYPONG»(ТОВ «Європейська платіжна система»)	здійснює переказ грошей з картки на картку і на реквізити; оплата телефону, інтернету, комунальних платежів; отримання онлайн кредиту на банківську карту;
«Електрум»(ТОВ «Електрум пеймент систем»)	надають послуги з переказу коштів між фізичними особами; інтернет еквайринг; послуги з поповнення банківських карток.
«ЮАПЕЙ»(ТОВ «ФК «ЮАПЕЙ»)	фінансовий оператор, що надає послуги технологічного процесингу та інтернет-еквайрингу. Національний платіжний сервіс UAPAY.UA, включає в себе P2P-перекази й онлайн-платежі.
«PayRun» (ТОВ «ПЕЙРАН»)	надає фінансові послуги факторингу, переказу коштів та надання коштів у позику, в тому числі на умовах фінансового кредиту.

Продовження дод. М

«LEO» (ТОВ «ФК Леогеймінг пей»)	надає послуги з переказу коштів в національній валюті без відкриття рахунків.
«AVERS №1» (АТ «ФК «АВЕРС»)	надає послуги з факторингу, здійснює миттєві грошові перекази та обмін валют.
«ГлобалМані» (ТОВ «Глобалмані»)	внутрішньодержавна платіжна система, надає можливості грошових переказів; оплати поточних рахунків; сплата за товари в інтернеті та багато інших послуг. Операції проводяться за допомогою електронного гаманця.
«ГЕРЦ» (ТОВ «ФК «ГЕРЦ»)	надає інформаційно-обчислювальні послуги, оплата комунальних послуг, перекази між картковими рахунками, оплата штрафів та судових зборів.
«City24» (ТОВ «ФК «ФЕНІКС»)	клієнти можуть здійснювати платежі за кредитами і поповнювати свої карткові рахунки у понад 7 тисячах терміналів самообслуговування, які цілодобово працюють у більш ніж 2 тисячах населених пунктів України. Зарахування коштів здійснюється протягом 3-5 банківських днів, а максимальна сума операцій за одним реквізитом протягом дня не може перевищувати 14 тисяч 999 грн.
«Фінансовий світ» (ТОВ «Українська платіжна система»)	здійснює діяльність, пов'язану з переказом коштів в національній валюті на території України для учасників цієї системи та фізичних осіб-ініціаторів переказу.
«УКРКАРТ» (АТ «УКРКАРТ»)	здійснює різного роду трансакції в системі, має в своєму розпорядженні близько 1000 банкоматів та більше 2000 терміналів.
«Lime money»	надає послуги з факторингу та кредитування.
«ІнтерПейСервіс» (ПрАТ «Запоріжзв'язоксервіс»)	здійснює перекази коштів в національній валюті між фізичними і юридичними особами та ФОПами

*Примітка: Розроблено автором за джерелами [32,41,42,43]

Стратегічні цілі фінансової інклюзії*

Заходи	Дії
Стимулювання розвитку платіжної інфраструктури для здійснення безготівкових операцій, у тому числі у сільській місцевості та у віддалених територіях	<ol style="list-style-type: none"> 1) На законодавчому рівні сприяти затвердженню нормативних вимог для суб'єктів господарювання щодо забезпечення можливості проведення безготівкових розрахунків з оплати товарів або послуг 2) Зменшити ліміт розрахунків готівкою та удосконалити систему контролю за ними 3) Розробити на законодавчому рівні розширені можливості використання корпоративних карток 4) Сприяти зменшенню частки готівкового обігу на користь безготівкового
Створення умов для розвитку віддалених каналів продажу фінансових послуг	<ol style="list-style-type: none"> 1) Впровадити нові моделі віддаленої ідентифікації та верифікації клієнта 2) Забезпечити механізм доступу фінансових установ до ідентифікаційних даних клієнтів у державних реєстрах (eKYC) 3) Регламентувати використання різних видів електронних підписів клієнтів фінансових установ
Забезпечення прозорості інформації щодо фінансових послуг та продуктів	<ol style="list-style-type: none"> 1) Розробити та впровадити вимоги щодо забезпечення прозорості інформації, що надається споживачам фінансових послуг у різних сегментах фінансового ринку 2) Впровадити вимоги щодо прозорості та зрозумілості реклами фінансових послуг для споживача
Підвищення фінансової грамотності(проведення інформаційно-освітніх заходів для різних цільових аудиторій)	<ol style="list-style-type: none"> 1) Запровадити цільові програми для формування знань та вмінь з питань користування фінансовими послугами 2) Створити єдину комунікаційну платформу (сайт) з важливою інформацією про фінансові послуги та особливості користування ними

*Примітка: створено автором на основні джерела [55]

Структура ринку платіжних послуг в Україні*

*Примітка: створено автором на основі джерела [4]

Запровадження Open Banking в світі

Країна	Характеристика
США	Кроки в напрямку відкритої банківської системи робить Асоціацією банківських платежів і взаємодії США. В кінці 2017 року організація випустила програму стандартизації API, в якій прописала три напрямки: зниження ризиків і рівня шахрайства, обмін даними і доступ до платежів. Бюро з фінансового захисту споживачів США випустило принципи обміну даними, які стимулювали банки до впровадження API.
Канада	Консультації по застосуванню відкритого банкінгу для банківського сектора Канади були прописані окремим рядком в бюджеті країни за минулий рік. Пізніше міністр фінансів створив Консультативний комітет з відкритого банківської справи. У червні цього року Канадський Постійний комітет Сенату з банківської справи, торгівлі і комерції опублікував доповідь «Відкрите банківське обслуговування: що це значить для вас». Документ містив ряд рекомендацій, покликаних закласти основу для розвитку відкритого банкінгу в Канаді
Мексика	Мексика в значній мірі перейняла модель реалізації відкритого банкінгу Великобританії, але з самого початку вирішила включити в неї платні преміальні API.
Нігерія	Некомерційна організація Open Technology Foundation в минулому році запустила Open Banking Nigeria в спробі стимулювати інновації в нігерійському банківському секторі. Мета - розгорнути відкриті API і спонукати банки і Фінтех-компанії прийняти відкриті стандарти для реалізації API. В організації сподіваються, що API знизить вартість інновацій для постачальників послуг і забезпечить хороший досвід взаємодії з клієнтами.
Країни Європи	PSD2 зобов'язує європейські банки відкрити доступ до платіжним рахункам.
Японія	Закон про банківську діяльність закликав японські банки відкрити свої API до 2020 р. Фінансові установи Японії співпрацюють один з одним для розвитку ініціатив в області цифрових платежів.

*Примітка: створено автором на основі джерела [56]